

STOCKHOLMS UNIVERSITET
HISTORISKA INSTITUTIONEN
CENTRUM FÖR BARNKULTURFORSKNING

”Kultur ska va kul. Det hörs ju på namnet. KUL TUR. Och så kanske
man ska ha tur också...”

En studie av hur barn och unga ser på kultursatsningar

Magisterkurs 2007
Uppsats 10 p
Kerstin Gustafsson
Handledare: prof. Karin Helander

ABSTRACT

Institution: Centrum för barnkulturforskning, Historiska Institutionen,
Stockholms Universitet
Adress: 106 91 Stockholm
Tfn: 08-16 20 00 vx

Handledare: Karin Helander
Examinator: Karin Helander och Anne Banér
Titel och undertitel: "Kultur ska va kul. Det hörs ju på namnet. KUL TUR. Och så kanske man ska ha tur också..." En studie av hur barn och unga ser på kultursatsningar
Författare: Kerstin Gustafsson
Mailadress: kerstingustafsson71@hotmail.com
Typ av uppsats: Magisterkurs i barnkultur 20 poäng, uppsats 10 poäng
Ventileringsstermin: Ht 2007

Det övergripande syftet med den här uppsatsen är undersöka hur barn och unga upplever kultursatsningar som berör dem. Frågeställningar som har använts för att nå fram till syftet är:
Hur ser barn och unga på offentligt finansierade kultursatsningar jämfört med egen kulturell aktivitet?
Hur ser barn och unga på medbestämmandefrågor?
Upplever barn och unga att de kan påverka kultursatsningar som görs i den utsträckning som de vill?
Hur skulle barn och unga vilja utforma kultursatsningar för dem om de fick bestämma?
Hur tänker barn och unga om artikel 12, 13 och 31 i Konventionen om barnets rättigheter?
Skiljer barn och unga på begrepp som kultur och fritid?
Påverkar det pågående paradigmskiftet som barndomsbegreppet och barnkulturbegreppet genomgår barns och ungas syn på kultursatsningar som berör dem?

Jag har genomfört en materialinsamling i form av en skriftlig enkät som ca 700 skolbarn har besvarat och en kvalitativ del där jag genom 21 intervjusamtal och ett tjugotal spontana samtal har frågat barn och unga i åldrarna 4 till 17 år om hur de ser på kultur och kultursatsningar. Jag använder här även ungas svar från en av BO's webbfrågor.

Studien vilar på en hermeneutisk grund där tidigare teoretiskt material och forskning har använts kring utgångspunkter som makt och diskurs, barndom och barndomsdiskurser, kultur och barnkultur, barnets rätt till sitt eget perspektiv samt metoder och tillvägagångssätt vid materialinsamling från barn och unga.

Jag har vid sammanställning av materialet från mina informanter funnit att barn och unga vill i större utsträckning än nu bli tillfrågade angående satsningar på deras kultur och fritid. Barn och unga skiljer inte på begrepp som kultur och fritid, de vill nås av mer kultur och de vill vara med och utforma kulturutbudet så att det passar deras ekonomi och situation. De vill även bli informerade och få återkoppling om vad som sker avseende deras kultur och fritid. Missnöje finns vad det gäller tidigare satsningar som har nått dem och det finns en åldersegmentering vad det gäller synen på kultur- och fritidssatsningar, synen på offentligt finansierad kultur och på de egna uttrycken. De yngsta barnen möter kultur helt på de vuxnas villkor, 6- 12 åringarna är positiva, entusiastiska och har höga förväntningar på kultursatsningar medan 12 åringarna och upp till gymnasieåldern är negativa till kultur överhuvudtaget och gymnasieungdomarna tror inte på att några löften om kultursatsningar kommer att infrias. Det är främst de äldre informanterna som har kunskap om Konventionen om barnets rättigheter och det är även i de äldre informanternas samt i 6- 12 åringarnas svar som jag ser ett förändrat barndomsbegrepp och barnkulturbegrepp. Jag har även funnit att vuxna och barn och unga har olika syn på kulturbegreppet samt att det behövs nya kanaler och arenor för barn och unga att komma till tals.

Nyckelord:

Diskurs, barndom, makt, kultur, barnkultur, Konventionen om barnets rättigheter, kulturpolitiska mål, delaktighet, medbestämmande, kultursatsningar, fritid, skola, Ungkultur 07, Skapande skola, barn och ungdom

INNEHÅLL

INLEDNING

Bakgrund	s. 2
Syftesformulering och frågeställningar	s. 2
Disposition	s. 3

UTGÅNGSPUNKTER I TEORI OCH TIDIGARE FORSKNING

Litteraturoversikt och avgränsningar	s. 4
Makt och diskurs	s. 5
Barndom och barndomsdiskurser	s. 7
Kultur	s. 10
Barnkultur	s. 13
Barnets rätt till sitt eget perspektiv	s. 17
Kulturpolitisk kontext	s. 22

MATERIAL OCH METOD

Etiska aspekter på det insamlade materialet från barn och unga	s. 25
Metoder och tillvägagångssätt vid materialinsamlingen från informanterna	s. 26
Avgränsningar och problematisering av materialet	s. 28
Reflektion kring material- och metoddelen	s. 29

RESULTAT AV MITT INSAMLADE PRIMÄRMATERIAL

Redovisning av de fyra materialgrupperna	s. 29
Enkäterna	s. 29
Barnombudsmannens webbfråga	s. 32
Intervjusamtal	s. 32
Spontana samtal	s. 37
Sammanställning av informanternas svar	s. 38
Förskolebarnen	s. 38
6- till 12 åringarna	s. 39
De unga	s. 39
Gymnasieungdomarna	s. 40
Reflektion kring resultatdelen	s. 41

DISKUSSION OCH AKTUELL DEBATT OM BARNS OCH UNGAS KULTUR

Diskussion	s. 42
Barnkulturåret Ungkultur 07	s. 44
Skapande skola	s. 50
Samverkan mellan kulturliv och skola	s. 52
9-13 satsningen	s. 54
Demokratiprojekt	s. 55
Reflektion kring diskussionsdelen	s. 56

AVSLUTNING

Sammanfattning	s. 56
Reflektion kring vidare forskning	s. 58
Tack	s. 59
Litteratur- och källförteckning	s. 60
Tryckta källor	s. 60
Artiklar och föreläsningar	s. 63
Internet	s. 63
Informantmaterial	s. 63
Bilaga	

INLEDNING

Varför frågar inte dom som bestämmer oss om hur dom ska satsa?
 Det är ju ändå vi tonåringar som måste gå på skiten! Skolbio och museum
 och det där andra som du sa exempel på! Vi kanske vill pröva nått annat!
 Som är mer kul och som man lär sig nått av.

(citat från en av studiens informanter)

Bakgrund

Under mina studier på Kulturvetarlinjen har jag kommit att intressera mig för medbestämmandefrågor och kulturpolitik. Jag har tidigare läst litteraturvetenskap med inriktning på barn- och ungdomslitteratur men då jag nu läst flera terminer barnkultur vid Centrum för barnkulturforskning vid Stockholms Universitet har mitt fokus förflyttats till kulturpolitik avseende barns och ungas rätt att själva välja sin kultur och möjligheter att påverka beslut som berör deras möjligheter till kulturutövande. Jag har i tidigare uppsatser skrivit om maktperspektivet vid adaptation av litteratur för barn och unga, barnsynen i bokklubbar för barn samt medbestämmandefrågor vid konsumtion av barnkultur. Jag vill med min magisteruppsats i barnkultur studera barns och ungas förväntningar inför och upplevelser av olika kultursatsningar.

När jag inledde mitt arbete med uppsatsen 2006 valde jag att undersöka hur barn och unga såg på det då kommande barnkulturåret, 2007. Strax efter regeringsskiftet hösten 2006 beslutades det av den nya alliansregeringen att slopa temaåret Ungkultur 07. Jag hade då precis avslutat en omfattande skriftlig enkät inför min studie med frågor avseende barnkulturåret. I samråd med min handledare Karin Helander har jag, trots det slopade temaåret, valt att ändå använda enkätsvaren som en del av mitt primärmaterial samt att formulera om syfte och frågeställningar.

Jag ska här med hjälp av enkätinsamlingen, djupintervjuer och samtal utifrån enkätsvaren, samt aktuellt forskningsmaterial genomföra en studie där jag lyfter fram barnens perspektiv inför kultursatsningar som berör dem.

Syftesformulering och frågeställningar

Det primära syftet med min magisteruppsats är att undersöka hur barn och unga upplever kultursatsningar som berör dem. Således är den övergripande frågeställningen:

Hur upplever och ser barn och unga på kultursatsningar som berör dem?

För att lyfta fram barnens perspektiv och för att nå fram till den övergripande frågeställningen har jag formulerat övriga frågeställningar, vilka är:

- * Hur ser barn och unga på offentligt finansierade kultursatsningar jämfört med egen kulturell aktivitet?
- * Hur ser barn och unga på medbestämmandefrågor?
- * Upplever barn och unga att de kan påverka kultursatsningar som görs i den utsträckning som de vill?
- * Hur skulle barn och unga vilja utforma kultursatsningar för dem om de fick bestämma?
- * Hur tänker barn och unga om artikel 12, 13 och 31 i Konventionen om barnets rättigheter?
- * Skiljer barn och unga på begrepp som kultur och fritid?
- * Påverkar det pågående paradigmskifte som barndomsbegreppet och barnkulturbegreppet genomgår barns och ungas syn på kultursatsningar som berör dem?

Disposition

Inledningsvis ska jag visa på och presentera det teoretiska forskningsfält och de utgångspunkter som finns att tillgå inom ramen för min studie. Efter det följer en metoddel där jag först skriver om etiska utgångspunkter och metoder som har funnits till grund för den empiriska materialinsamlingen. Jag redogör sedan för hur insamlingen har gått till och hur jag har kommit i kontakt med deltagarna i studien. I en följande resultatdel presenterar jag mitt egentliga primärmaterial, studiens kärna, svaren från mina informanter. I diskussionsdelen återfinns en analys där jag för samman teori och sekundärlitteratur med resultatet ifrån informanterna. Jag vill här knyta an tidigare material och resultat till kultursatsningar av aktuellt datum. I en avslutande del finns även en sammanfattning.

Materialet har, som jag ser det, olika nivåer där Konventionen om barnets rättigheter ligger som grund för mina resonemang, problematiseringar och val av tidigare forskning. Den teoretiska ramen för mitt arbete är den tvärvetenskapliga culture studies-traditionen och min ansats inför arbetet är att enligt hermeneutiken reflektera över att min förförståelse präglar mina tolkningar och således också mitt resultat. Jag är medveten om att min studies slutsats och diskussion inte kommer att beskriva en sann objektiv tolkning, utan min högst personliga tolkning, präglad av mina erfarenheter, min förståelsehorisont och den tid som jag lever i. Min ambition är att, snarare än att formulera någon form av tolkningsföreträde, se min studie av informanternas svar i kombination med det teoretiska materialet som en länk i en lång och bred kedja av forskning i en pågående process.

UTGÅNGSPUNKTER I TEORI OCH FORSKNING

Litteraturöversikt och avgränsningar

I det ständigt växande tvärvetenskapliga och närmast oöverskådliga forskningsfält som cultural studies utger har jag funnit det svårt att avgränsa material och ämnesområden för att passa formen för uppsatsen. Mina slutgiltiga val av material, referenser och positioneringar är präglad av den kultur inom vilken jag studerar och lever.

Det finns sammantaget stora mängder av material som behandlar begrepp som barndom, kultur, barnkultur, kulturpolitiskt material om kultursatsningar och om barnets rättigheter. Jag har gjort en övergripande läsning och utifrån den valt att lyfta fram relevant forskning och material till stöd för mitt syfte och mina frågeställningar.

Inför min forskningsansats ser jag fem huvudgrupperingar av mitt material:

1. Makt och diskurs
2. Barndom och barndomsdiskurser
3. Kulturbegreppet och barnkulturbegreppet
4. Barnets rätt till sitt eget perspektiv
5. Kulturpolitisk kontext

Beth Juncker skriver i *Om processen. Det estetiskes betydning i børns kultur* om det pågående paradigmskiftet vad det gäller synen på kultur, barn, barndom, diskurser och således också barnperspektiv och barns perspektiv, barnkultur och barns kultur.

Her er det nye forestillinger om demokrati, medbestemmelse og deltagelse, der udforder det normale paradigme og den voksne tilrettelæggende autoritet. FN's konvention om børns rettigheder fastslår, at børn har del i demokratiske rettigheder, fra de bliver født. De har ytringsfrihed, de skal høres om forhold, de angår dem selv, og de har rett il adgang til oplysning, til medier og til kunst og kultur. Demokrati skal ikke læres, det skal praktiseres i hverdagen. Børn tilskrives dermed en selvstændighed, en autoritet i forhold til egne vilkår, oplevelser, holdninger og meninger, som de, set med det normale paradigmes blik, ikke har og ikke har kompetencer til at forvalte.¹

Jag har medvetet lyft fram de delar av mitt material som återspeglar den ovan beskrivna förändringen utifrån mitt aktuella syfte och perspektiv.

Jag kommer fortsättningsvis, i enlighet med Konventionen om barnets rättigheter, att använda mig av begreppet ”barn” i den mening att alla individer upp till 18 år är barn.² För att förtydliga har jag delat upp begreppet ”barn”. Med ”mindre barn” menar jag barn i

¹ Juncker, Beth: *Om processen. Det estetiskes betydning i børns kultur*. (Köpenhamn 2006) s. 83.

² ”Mänskliga rättigheter: Barnets rättigheter. En lättläst skrift om Konventionen om barnets rättigheter”. Regeringskansliet 2004. s. 3.

förskoleåldern upp till 6 år och med ”barn” avser jag 6 till 12 åringar. Jag har använt mig av ett begrepp som ”unga” för 12 åringar och uppåt och ”äldre barn” eller ”gymnasieungdomar” för att skilja barn från ungdomar, eftersom jag har funnit att barn i 12 -13 års ålder och uppåt vill bli tilltalade som unga, inte som barn.

Makt och diskurs

Jag ska med Michel Foucaults maktteorier som grund skriva om det ojämlika förhållandet mellan barn och vuxen. Som referens till Foucault har jag valt att använda Magnus Hörnqvists bok *Foucaults maktanalys*³ från 1996. Michel Foucault ansåg inte att begreppet makt är ett uttryck för någonting en människa eller en grupp har eller inte har, utan att makt är någonting situationellt och relationellt. Han menade att makt och maktrelationer uppstår i ett ständigt flöde av utbyten och förhandlingar, att människan oavbrutet positionerar sig i styrkeförhållanden för att gagna sina eller sin grups syften.⁴ Foucault såg inte makt som något enbart negativt, utan som någonting fruktbart och produktivt.⁵ Magnus Hörnqvist citerar ett påstående från *Viljan att veta* (1980) ”att makt inte är någonting som förvärfvas, fräntas eller delas, någonting som man behåller eller låter sig gå ur händerna; makt utövas från oräkneliga håll och i ett växelspel av ojämlika och rörliga relationer”.⁶ Hörnqvist menar att Foucault ville beskriva och belysa maktrelationernas förbindelser och att hans begreppsdefinition ger verktyg för att blottlägga nätverk där styrkeförhandlingar pågår. Hörnqvist pekar på att definitionen ger ett mycket stort användningsområde, och menar att det är viktigt att visa på dels i vilket avseende man använder sig av Foucaults begrepp och verktyg, dels vad den ena partens över- eller underläge består av. Han citerar ett uttalande från Foucaults *Dispositive der Macht* (1978) ”/.../ mellan varje punkt i samhällskroppen löper maktrelationer, mellan en man och en kvinna, inom en familj, mellan en lärare och hans [eller hennes] elev, mellan den som vet och den som inte vet”.⁷

Barbro Johansson omformulerar i sin avhandling *Kom och ät! Jag ska bara dö först. Datorn i barns vardag* (2000) Foucaults definition av makt från *Viljan att veta* då hon skriver att makt ”/.../ utövas men ägs inte. Makten finns överallt, är tillgänglig för alla och reproduceras av alla. Varje samhälle producerar sin `sanningsregim´/.../”.⁸ Johansson menar att det ständigt pågår en slags kamp om vad som är sanning, vilket i förlängningen påverkar

³ Hörnqvist, Magnus: *Foucaults maktanalys*. (Stockholm 1996).

⁴ Hörnqvist: *Foucaults maktanalys*. s. 28 ff.

⁵ Storey, John: *Cultural Theory and Popular Culture - an Introduction*. (Harlowe 2001) s. 78.

⁶ Hörnqvist. s. 28.

⁷ Ibid. s. 30.

⁸ Johansson, Barbro: *Kom och ät! Jag ska bara dö först. Datorn i barns vardag*. (Göteborg 2000) s. 46.

företeelser och yttringar i samtida kontexter. Barbro Johansson visar vidare på dikotomin mellan ”barn” och ”vuxen” och hon menar att diskurser som vilar på uppfattningen att ”barndom” står som motsats till ”vuxendom” påverkar tolkningar och kommande konstruktioner av barn och vuxen. Johansson hänvisar till historikern Philippe Ariés beskrivning av barndomsbegreppet då hon skriver att varje diskurs genererar en maktrelation. Hon menar att vuxnas tolkningsföreträde och rätt att definiera finns inskrivet i själva begreppet barndom, begreppet ”barn” står markerat och i en underordnad position i relation till ”oss vuxna”, och kategorierna är därför inte likvärdiga.⁹

Foucault använder begreppet diskurs för att ”beteckna meningsbärande yttranden eller texter”¹⁰ skriver Johansson, och utifrån samma begreppsdefinition formulerar feministen Sara Mills diskurs som ”grupper av yttranden eller meningar, påståenden som utövas inom en social kontext, vilka bestäms av den sociala kontexten och vilka bidrar till det sätt på vilket denna sociala kontext fortsätter att existera”.¹¹ Barbro Johansson skriver om diskursbegreppet att ”Diskurser existerar i hegemoniska fält där vissa diskurser är kraftfulla och dominerande och andra befinner sig i marginalen. Vissa diskurser får fakta-status genom att andra utesluts eller underordnas.”¹²

Karin Helander skriver i sin bok *Barndramatik och barndomsdiskurser* angående Foucaults diskursbegrepp att det har blivit betecknande för idéer, yttranden, föreställningar och tankar som under en given tid präglas av sin kulturella och sociala kontext. Diskurserna präglar och konstituerar i förlängningen ett samhälles diskussioner och praktiker. Helander skriver också att diskurserna är föränderliga och maktrelationerna och dominansen dem emellan skiftar men menar vidare att föreställningar och tankar om barn och barndom alltid innebär en ojäm maktrelation.¹³ Helander refererar till Johansson då hon skriver att de som definieras som barn upplevs som och upplever sig själva genom de rådande diskurserna om barndom.¹⁴

Anne-Li Lindgren skriver om diskursanalys i texten ”Att ha fokus på barns aktivitet. Hur förskolebarndomen blev norm i välfärdstaten” ur *Barnets bästa. En antologi om barndomens innebörder och välfärdens organisering*. Lindgren pekar på att en diskurs och diskursens organisation visar något om de individer som lever i diskurserna. Hon menar att individerna påverkar diskurserna, men även att diskurserna påverkar och bestämmer hur individerna

⁹ Johansson. (2000) s. 149 f.

¹⁰ Ibid. s. 46.

¹¹ Ibid.

¹² Ibid. s. 47.

¹³ Helander, Karin: *Barndramatik och barndomsdiskurser*. (Lund 2003) s. 8.

¹⁴ Helander. s. 8.

uppfattar sin omgivning och sig själva. Lindgren skriver att de diskursiva föreställningarna syns formulerade i texter och bilder och genom att studera dessa kan man studera samhället.¹⁵

Barndom och barndomsdiskurser

Barndomsforskarna Allison James, Alan Prout och Chris Jenks har formulerat ett nytt konstruktivistiskt synsätt på barn och barndom vilket har färgat de senare decenniernas barndomsforskning där barndomen nu ses som en social konstruktion. James och Prout skriver i *Constructing and Reconstructing Childhood*¹⁶ från 2003 bland annat att det inte finns en generell barndom, utan att det finns en mängd samtida barndomar i olika sammanhang och samhällen och att barn måste ses som aktivt involverade i konstruktionen av sina och andras sociala liv och samhällen. Vidare skriver de om förändringarna i barndomsforskningen, där diskursbegreppet tydliggör förändringar och variationer i konstruktionen av barndom.¹⁷ I *Theorizing Childhood*¹⁸ från 1998 resonerar James, Jenks och Prout kring barndomsdiskurser.

James, Jenks och Prout, med flera barndomsforskare, emotsätter sig starkt den tidigare synen på barndom och då tankemönster och antaganden har förändrats under de senaste 30 åren har en ny förståelsehorisont och ett nytt barndomsparadigm vuxit fram. I motsats till tidigare definitioner av barn som individer utan kompetens eller förmåga att själva kunna påverka sin situation (i motsats till vuxna) ser och studerar man nu inom forskningen barn för det de är i sin tid och i sin sociala grupp och kultur, som ett kulturellt och konstruerat fenomen, och inte som något de kommer att bli. Inom det nya paradigmet erkänns barn som kompetenta och som medskapare av sina egen diskurser. Barnet ses som aktiv konsument och medkonstruktör av den kultur de delar med vuxna och sin egen kultur. James och Prout menar att då man ser på barn och barndom som en social konstruktion, utan det deterministiska utvecklingsstadietänkandet, framträder flera barndomar vilka öppnar för flera sätt att studera barndom. Maktrelationen mellan dikotomierna barn - vuxen luckras upp och då man studerar barn utifrån perspektivet att det är en diskriminerad grupp individer, tidigare berövade sina rättigheter, framträder det värdefulla med barndomen och fokuserar barns rätt att själva delta med önskemål och villkor. James och Prout skriver att ”/.../ childhood and children’s social relationships and culture are worthy of study in their own right, and not just in respect to their

¹⁵ “Att ha fokus på barns aktivitet. Hur förskolebarndomen blev norm i välfärdstaten”, (red) Anne-Li Lindgen ur: *Barnets bästa. En antologi om barndomens innebörder och välfärdens organisering.* (Stockholm 2003) s. 180.

¹⁶ James, Allison & Prout, Alan: *Constructing and Reconstructing Childhood.* (New York 2003).

¹⁷ Helander. s. 5 ff.

¹⁸ James, Allison, Jenks, Chris & Prout, Alan: *Theorizing Childhood.* (Cambridge 1998).

social construction by adults”.¹⁹

Enligt Barbro Johansson är Barnkonventionens definition av barn omtvistad. Hon skriver i sin bok *Barn i konsumtionssamhället* från 2005 ”Barnkonventionen omfattar samtliga jordens individer yngre än 18 år och tillerkänner var och en av dem lika rätt till liv, hälsa och säkerhet såväl som rätt till information, kultur, lek och fritid, oavsett nationalitet, kön, ekonomisk ställning och fysiska och psykiska förmågor.”²⁰ Johansson menar att gränsen för vad barndom är och var barndomen slutar är flytande och föränderlig, vilket visar på en arena för maktkamper och förhandlingar av olika slag.²¹ Hon utvecklar diskussionen om maktförhållandena mellan generationsordningen och dikotomierna barn - vuxen genom att redogöra för begreppen ”being” och ”becoming”. Johansson refererar till sociologen Jens Qvortrup som introducerade begreppen och lyfte fram att barn ofta betraktas och bemöts som ”human becomings”, istället för ”human beings”. Bemötandet ger två konsekvenser. För det första, skriver Johansson, blir då barndomen en brist och en individ uppfattas som mer fullkomlig ju äldre han eller hon blir. För det andra leder ett utvecklingstänkande till att man ser en individ som en representant för en fas i utvecklingen, exempelvis trotsåldern eller puberteten. Johansson hänvisar till Foucault då hon skriver att ”den mest effektiva makt inte utövas genom ett synligt förtryck, utan genom makten över definitionerna och ett naturliggörande av rådande tillstånd”.²² I bemötandet av barn som ”becomings” återfinns makten att diagnostisera och definiera normalitet och dikotomierna ”being” och ”becoming” visar på en maktordning där vuxendomen premieras på barndomens bekostnad.²³

David Buckingham skriver i *After the Death of Childhood* från 1998 angående begreppet barndom “‘Childhood’ is thus a shifting, relational term, whose meaning is defined primarily through its opposition to another shifting term, ‘adulthood’”.²⁴ Buckingham skriver om vidmakthållandet av två sorters barndomsdiskurser. Den första kategorin, skriver Buckingham, innehåller diskurser *om* barndom, *av* vuxna och *för* vuxna. Hit hör exempelvis psykologi, filosofi och akademiska diskussioner. Den andra sortens barndomsdiskurser är producerade *av* vuxna *för* barn, det vill säga en stor del av barnkulturen, som exempelvis litteratur för barn.²⁵ Helander skriver om Buckingham's två kategorier av överdiskurser att de hela tiden överlappar varandra. Hon menar vidare att barnkulturen således formas på

¹⁹ James & Prout. (2003) s. 4.

²⁰ Johansson, Barbro: *Barn i konsumtionssamhället*. (Stockholm 2005) s. 17.

²¹ Johansson. (2005) s. 17.

²² Ibid. s. 53.

²³ Ibid. s. 52 f.

²⁴ Buckingham: *After the Death of Childhood*. (Camebridge 2002) s. 7.

²⁵ Buckingham. s. 8.

vuxenvärldens villkor och att de kulturella yttringarna är ”ofta en del av vuxenvärldens försök att få kontroll över barn och barndom - också av de vuxnas egna barndomar”.²⁶

Barbro Johansson ger en översikt av olika barndomsdiskurser. Hon skriver att historiskt sett går det att spåra en mängd olika diskurser som existerat parallellt och samspelat, överlappat eller motsagt varandra. Som Sara Mills, med Foucault som referens, påpekade angående diskurser, är deras existens och sociala kontext beroende av ett dynamiskt och fruktbart styrkeförhållande dem emellan. Johansson beskriver diskurser som Det onda barnet, Framtidsbarnet, Barnet som en tabula rasa, Det oskyldiga barnet, Det naturliga barnet, Det sårbara barnet, Det kompetenta barnet, samt Barnet som har rättigheter.²⁷

Helander utvecklar Johanssons historiska översikt med Det fria barnet, Det romantiska barnet, Det psykologiska barnet, Vuxenbarn och barnvuxna samt Det postmoderna barnet.²⁸

Dion Sommer skriver i boken *Barndomspsykologi. Utveckling i en förändrad värld* om det pågående paradigmskiftet vad det gäller barnforskningen och barndomspsykologin och vad det gäller barns egna perspektiv till skillnad från ett vuxenkonstruerat välvilligt barnperspektiv. Han skriver vidare om forskningen idag där barnets utvecklingsstadier för att förstå individuell utveckling har tonats ned och det istället finns mer utrymme för faktorer som klass, etnicitet och så vidare.²⁹ Sommer problematiserar även begreppet och definitionen barns perspektiv i artikeln ”Børnesyn i utviklingspsykologien. Er et børneperspektiv muligt?” i ”Barns perspektiv och barn perspektiv” ur *Pedagogisk forskning i Sverige* från 2003.

Sommer skriver om det medskapande, kompetenta barnet:

Barnets perceptuella, emotionella, kognitiva och sociala kompetenser har beskrivits under de senare decennierna, en forskning som har revolutionerat uppfattningen av barnets psyko-sociala kapaciteter /.../. Accepterandet av barnet som en aktiv deltagare i sin egen utvecklingsprocess gör det svårt att beskriva utvecklingen som uteslutande ett resultat av yttre miljöpåverkan – en yttre verklighet som antingen påtvingas eller överförs till barnet (exempelvis genom omsorg och uppfostran). Men det handlar heller inte om att ett biologiskt program i barnet aktiveras av miljön; utvecklingen uppstår däremot i den ömsesidiga processen mellan aktörer. Kompetensbarnets förhållande till sin sociala omvärld kännetecknas med andra ord av aktivitet, och med tiden skapas de nödvändiga *personliga relationer*, som utvecklingen har sitt ursprung i.³⁰

Birgitta Qvarsell skriver i artikeln ”Barns perspektiv och mänskliga rättigheter. Godhetsmaximering eller kunskapsbildning?”, även den ur *Pedagogisk forskning i Sverige* 2003, om det faktum att det har blivit politiskt korrekt och pedagogiskt praktiskt att anamma ett barnperspektiv. Qvarsell frågar sig om det hela handlar om hur ”vuxna forskare eller

²⁶ Helander. s. 9.

²⁷ Johansson. (2000) s. 145.

²⁸ Helander. s. 11 ff.

²⁹ Sommer, Dion: *Barndomspsykologi. Utveckling i en förändrad värld*. (Stockholm 2005) s. 31.

³⁰ Sommer. s. 32.

professionella ser på barn, om vad som kan anses vara barnets bästa, eller om hur barn själva uppfattar sina villkor?”.³¹

Kultur

Här vill jag visa på hur kulturbegreppet har utvecklats över tid till dagens svårdefinierade sammansmältning av begreppsformerna det estetiska kulturbegreppet, det antropologiska kulturbegreppet samt det idealistiska kulturbegreppet. Jag kommer för den historiska exposén att använda mig av Artur Asa Bergers bok *Kulturstudier*³² från 1999, *Nationalencyklopedin*³³, den virtuella encyklopedin på hemsidan www.ne.se³⁴ och artikeln ”Culture and Civilisation” ur *Encyclopedia of Philosophy*³⁵ av Raymond Williams från 1967, vilket sammantaget ger en helhetsbild av hur föränderligt och komplext kulturbegreppet är. Jag vill även med hjälp av John Storeys bok *Cultural Theory and Popular Culture - an Introduction*³⁶ visa på postmodernismens inverkan på populärkulturbegreppet.

I Nationalencyklopedin finns definitionen av begreppet kultur: ”(eng *culture*, av latinets *cultu'ra* ”bearbetning”, ”odling”, ”bildning”, av *co'lo*, odla.)”.³⁷ Enligt Nationalencyklopedin talade redan Cicero om ”*cultura animi*”, det vill säga ”själsodling”, som senare under medeltiden innebar förfining och upphöjning. Under renässansen stod begreppet för att odla sitt intellekt. ”*Cultura corpore*”, att vårda kroppen, ansågs även det upphöjande och Voltaire talade om kultur som en process där man odlar sin själsliga förmåga till en högre nivå. Uppfostran och ”att uppföra sig kultiverat” blev under 1700-talet synonymt med ”culture”. Under kolonialtiden uppenbarades det i västvärden kulturskillnader i olika civilisationer och det skedde en utveckling av begreppen ”kultur” och ”civilisation”. Ordet ”civilisation” härstammar från latinets ”*civis*”, medborgare, ett tillstånd, till skillnad från ”*cultura*” som är en process. Växande kunskap om olika civilisationer i världen och om så kallade kulturfolk bidrar till en utveckling av begreppen och Mathew Arnold gör en betydelseskillnad mellan ”odlandet av allmän humanism” och ”främmande civilisation”.³⁸ Arnold menar att kulturen är ”det bästa som sagts och tänkts”³⁹ och han talar vidare om kultur som ett idealt tillstånd av

³¹ ”Barns perspektiv och mänskliga rättigheter. Godhetsmaximering eller kunskapsbildning” av Birgitta Qvarsell ur: ”Barns perspektiv och barnperspektiv”. *Pedagogisk forskning i Sverige*. s. 101.

³² Berger, Artur Asa: *Kulturstudier*. (Lund 1999).

³³ *Nationalencyklopedin*. Band 11. (Höganäs 1993). s. 513 f.

³⁴ www.ne.se.

³⁵ Williams, Raymond: ”Culture and Civilisation”. Ur: *Encyclopedia of Philosophy* (New York 1967).

³⁶ Storey.

³⁷ *Nationalencyklopedin*, Band 11 (Höganäs 1993) s. 513 f.

³⁸ *Nationalencyklopedin*, Band 11 s. 513 f.

³⁹ Williams. s. 3.

perfektion där antitesen är anarki, en tanke som senare utvecklas av F.R. Leavis, till det som vi idag benämner populärkultur.

Raymond Williams definierar 1967 begreppet ”kultur” i artikeln ”Culture and Civilisation” där han även utvecklar de tre moderna definitionerna av kulturbegreppet: det idealistiska kulturbegreppet, det estetiska kulturbegreppet och det antropologiska kulturbegreppet.

Det idealistiska kulturbegreppet, eller det antika kulturbegreppet är något abstrakt som syftar på termen ”kultur”, vilket står för ett högtstående stadium, ett tillstånd av mänsklig perfektion.

Det estetiska kulturbegreppet står för företeelser och verksamheter som konst, musik, poesi, det vill säga själva resultatet av själsodlande. Denna begreppsform är klassificerande, och till skillnad från övriga, en beskrivande form. Enligt Williams får konst under 1700-talet en ny abstrakt innebörd och man talar då om ”konsten” (eng. the Arts) och de personer som utövar konsten benämns ”konstnärer”. Kultur i det här begreppets bemärkelse är vid förra sekelskiftet fortfarande verksamheter och företeelser som de högre klasserna ägnar sig åt, men under industrialiseringen får arbetare bättre villkor, vilket medför att även de får möjlighet att ta del av kulturutbudet. Nya genrer av mer lättillgänglig art växer fram och begrepp som ”masskultur” och ”finkultur” antyder att det finns en klasskillnad i vad kultur innebär. Begreppet ”populärkultur” används med utgångspunkt från begreppet ”masskultur” som motpol till ”elitkultur” och ”finkultur”.

1966 formulerar Pierre Bourdieu en teori för studiet av konst, litteratur, vetenskap och religion. Bourdieu definierar ett autonomt fält som ett system av positioner och relationer besatta av människor och institutioner som strider om något för dem gemensamt. Ett hierarkiskt uppbyggt fälts olika positioner kan med Bourdieus teori kartläggas och analyseras. Kulturella, ekonomiska och sociala kapital som exempelvis författarna i ett fält äger, har betydelse. Bourdieu menar även att hög status inom ett fält är förknippat med låg lönsamhet och hög lönsamhet med låg status. Unga avantgardister ställs mot äldre etablerade i en fältanalys.⁴⁰

John Storey formulerar i *Cultural Theory and Popular Culture - An Introduction* flera definitioner av vad populärkultur är. Kortfattat säger Storey att populärkultur kan vara det som blir kvar när man identifierat den så kallade finkulturen. Det kan även vara masskultur tillverkad med kommersiella syften och han menar vidare att populärkultur även är den kultur

⁴⁰ Berger. s. 46 ff.

som kommer från människorna själva, en autentisk kultur, samt att populärkultur helt enkelt kan vara den kultur som är populär bland många. Storey visar även hur snabbt finkultur kan omvändas till populärkultur och vice versa.⁴¹

John Fiske är den företrädare av culture studies-traditionen som är mest positiv till masskultur. Han menar att då individer använder sig av populärkultur är det ett sätt att hantera maktstrukturer vilket ökar känslan av att själv utöva makt.⁴²

I Sverige gör staten, kommunerna, landstingen och organisationslivet under 1960-talet och framåt stora insatser för kulturlivet och bevarandet av kulturarvet i landet. Olika kulturpolitiska mål formuleras, vilka ska möjliggöra för innevånare, oavsett bakgrund, att delta i och ta del av kulturupplevelser av alla slag.⁴³

Det antropologiska kulturbegreppet är ett vetenskapligt begrepp där kultur står för ett sätt att leva, handla och tänka som utmärker en grupp människor på minst två personer. Efter sekelskiftet och i samband med upptäckten av samhällens och olika kulturers funktionalistiskt uppbyggda system utvecklades antropologernas etnocentrism till kulturel relativism. Inom en kultur finns delkulturer med ytterligare mönster och grupper, så kallade subkulturer. Fältstudier av andra kulturer har ökat västvärldens medvetenhet och kunskap även om den egna kulturens uppbyggnad, hierarkier och mönster. Medvetenheten ökade om att man måste försöka att se på och förstå olika kulturer med likartad, icke värderande syn. Begrepp som kulturell identitet och mångfald har utvecklats och öppnat upp för tidigare kategorisering av tabubelagda eller otänkbara företeelser och ting. Konsumtionskulturen och senmodernismen har även gjort att betydelsen av symboler förändrats och ständigt förnyas. Ur strukturalismen formas postmodernismen, vilken kan beskrivas som ett tillstånd av fragmentering av kulturen, traditionslöshet och rotlöshet, där människan intresserar sig för ytan, istället för djupet.

Under 1960-talet förändras betydelsen och synen på "kultur" då television, popmusik, mode och reklam ställer begreppet kultur på sin spets. Inom postmodernismen prövas gränserna mellan högt och lågt och elitismen förkastas. Jean Baudrillard och Frederic Jameson beskriver att i det postmoderna tillståndet finns en estetisering av vardagen, vilken medför en upplösning av kultur både i den antropologiska och i den estetiska meningen. Baudrillard utvecklar även Karl Marx's teori om varufetischism där han menar att tecken och symboler byter värden för snabbt i ett överflöd av information och bilder. Baudrillard säger att en separation av ekonomiska och kulturella intressen nu är omöjlig, då skillnaden mellan

⁴¹ Storey. s. 1 ff.

⁴² Berger. s. 52.

⁴³ "Ursprungsglöd och värmedöd. Om de nationella kulturpolitiska målen i den lokala kulturpolitiken". Sveriges Kommuner och Landsting, 2005.

verklighet och fiktion inte längre är viktig.⁴⁴ Även Storey menar att varusamhällets framväxt och estetiseringen av marknadsföringen har suddat ut gränserna mellan begreppen. Han menar att en ekonomisk kamp utspelar sig mellan kultur och kommersialism, vilken har medfört en sammansmältning av de tre tidigare kulturbegreppen.⁴⁵

Barnombudsmannen skriver i rapporten ”Konst, hur man lever å lite annat. Barns och ungas tankar och åsikter om kultur” om det komplexa och omfattande kulturbegreppet. För att ringa in barns och ungas definition av begreppet tillfrågades 1100 barn och unga om bland annat ”Vad är kultur för dig?” BO sammanfattar undersökningen med att svaren rör sig mellan två etablerade beskrivningar, det estetiska och det antropologiska begreppen. Här följer exempel på svaren:

”Något som stimulerar sinnen”

”Kultur är något vackert”

”Jag tänker mest på tråkiga museer och opera när jag hör ordet kultur”

”Det estetrelaterade som finns att göra i samhället”

”Det är väl ungefär som Sveriges kultur, vad vi gör och hur vi gör”

”Kultur är när en homogen grupp delar samma grundläggande värderingar och moral, samma historia och en känsla av gemenskap”

”Olika nationaliteter, länder och måltider och dans”⁴⁶

Barnkultur

För att bilda mig en uppfattning vad det gäller barnkulturbegreppet, och visa på den förändring som pågår av forskning och tankar även kring barnkultur, har jag använt mig av både äldre och senare litteratur kring området. Äldre litteratur som behandlar barnkultur är bland andra Mary Ellen Goodmans bok *Barnkulturen. Samhälle och kultur sedda med barns ögon*⁴⁷ från 1974 och Göte Klingbergs artikel ”Barnkulturen i kulturpolitik, skola - förskola och forskning”⁴⁸ från tidskriften *Pedagogisk barnkulturforskning 4* från 1986.

Nationalencyklopedin definierar begreppet barnkultur som kultur *av* barn och kultur *för* barn.⁴⁹ Här finns också att läsa:

Kring 1970 blev barnkulturen ett slagord i strävan att stävja ett kommersiellt utnyttjande av minderåriga som konsument, för att istället befrämja en produktion i olika medier av konstnärligt lödiga alster, riktade till barn.⁵⁰

⁴⁴ *Nationalencyklopedin*. Band 11. s. 513 f.

⁴⁵ Storey. s. 1 ff.

⁴⁶ ”Konst, hur man lever å lite annat. Barns och ungas tankar och åsikter om kultur” BR2006:03. s. 13.

⁴⁷ Goodman, Mary Ellen: *Barnkulturen. Samhälle och kultur sedda med barns ögon*. (Stockholm 1974).

⁴⁸ ”Barnkulturen i kulturpolitik, skola - förskola och forskning” av Göte Klingberg ur *Pedagogisk barnkulturforskning 4*. Årgång 1986.

⁴⁹ *Nationalencyklopedin*. Band 2. (Höganäs 1990) s. 293.

⁵⁰ *Nationalencyklopedin*. Band 2. s. 293.

Nationalencyklopedin tar även upp Kulturpropositionen från 1974 där man skriver att ”barn till eftersatta grupper måste ges tillgång till `kulturell stimulans`”⁵¹, samt att Stockholms Universitet startade 1977 en grundkurs i ämnet Barnkultur

/.../ med syfte att främja och förmedla kunskap om vad, hur och varför barn gör som de gör när de genom egna aktiviteter växer in i tillvaron samt vad, hur och varför vuxna gör som de gör när de vänder sig till barn för att stimulera denna naiva livsinstinkt.⁵²

Band 2 av Nationalencyklopedin publicerades 1990, men på den virtuella, ständigt uppdaterade upplagan www.ne.se, återfinns idag samma formuleringar. Här saknas syftesformuleringen för högskoleämnet barnkultur.⁵³

Gunnar Berefelt skriver i sin text ”Vad är barnkultur?” ur *Bulletin om barnkulturforskning?* från 1983 om högskoleämnet barnkultur som ligger till grund för syftesbeskrivningen i Nationalencyklopedin från 1990. Vidare gör han klart att begreppet barnkultur kan delas upp i två stora inriktningar, kultur *av* barn och kultur *för* barn. Berefelt menar, som tidigare nämnts, att kultur *av* barn är barns kulturbeteenden och de produkter som följer. I ”Vad är barnkultur?” gör han ytterligare en uppdelning av barns yttre och inre kulturbeteenden. Till kategorin yttre aktiviteter och kulturbeteende hör exempelvis rollekar, traditionsbundna lekar och sysselsättningar som främjar individens samverkan i en gemenskap. Som inre kulturbeteende sorterar Berefelt in friare estetiska aktiviteter där barnet konkret bearbetar sig själv och sin omvärld. Här återfinns även ett mer påtagligt material i form av ord, bild, musik eller rörelser. Vad det gäller kultur *för* barn menar Berefelt att kulturproduktionen för barn också handlar om, förutom insatser för barns utveckling och välfärd, ideologiska sätt att främja barns villkor. Han skriver:

Mellan dessa stora kunskapsfält (kultur *av* barn och kultur *för* barn) erbjuder sig, nästan som en okänd kontinent, ett kommunikationsteoretiskt intressant studium av receptionsproblemen, av barns förmåga att ta emot, att svara på vuxenvärldens budskap. Vi vet, att merparten av vuxenproducerat kulturstoff som barn förbrukar inte tillkommit för barnens skull; målet är inte att göra något för barnen, utan dessa är som konsumenter ett medel för producentens skull.⁵⁴

Jag vill använda två texter av Flemming Mouritsen för att förstärka min grundtes att barnkulturbegreppet idag är under förändring. Mouritsen skriver i boken *Childhood and Children's Culture*⁵⁵ från 2002 om sammansmältningen av barndomsforskning och barnkulturforskning. Han skriver även tydliggörande om vad han ser som de nu tre huvudtyperna av barnkultur, kultur *för* barn, kultur *med* barn och *barns kultur*, i boken

⁵¹ Ibid. s. 293.

⁵² Ibid.

⁵³ www.ne.se.

⁵⁴ ”Vad är barnkultur?”, Berefelt. ur: *Bulletin om barnkulturforskning*, Centrum för barnkulturforskning 1983. s. 7.

⁵⁵ Mouritsen, Flemming och Qvortrup, Jens: *Childhood and Childrens Culture*. (Odense 2002).

*Legekultur. Essays om børnekultur, leg og fortælling*⁵⁶ från 1996. Mouritsen delar upp kategorin vuxenproducerad kultur för barn i två undergrupperingar, vilka han benämner kvalitetskultur, respektive marknadsorienterad kultur och här återfinns återigen den komplexa kulturbegreppsdefinitionen. Mouritsen skiljer på barns kultur och barnkultur i sin definition, och han menar att barns kultur är barns egna uttryck och barnkultur är den kultur som omger barn. Han delar vidare upp begreppet barnkultur i tre delkategorier; kultur producerad för barn av vuxna, kultur med barn samt barns kultur, det vill säga kultur av barn där barns egna uttryck som lekar, rim, ramsor och gåtor, m.m. återfinns. Kultur producerad för barn delar han upp i kvalitetskultur och marknadsorienterad, eller kommersiell kultur.⁵⁷ Mouritsen delar även upp kultur med barn i två kategorier, dels de organiserade fritidsaktiviteter som barn deltar i, dels mer informella projekt som vuxna och barn gör tillsammans.⁵⁸

För att ytterligare belysa barnkulturbegreppet i förändring vill jag nämna Margareta Rönnbergs definition av barnkultur där hon i sin bok ”Nya medier” - men samma gamla barnkultur från 2006, skriver att ”barnkultur’ definitionsmässigt alltid är kultur skapad av barn”.⁵⁹ Hon menar vidare att barns kultur är en delkultur där handlingar och yttringar är formade av barn i sitt samspel med andra mot bakgrund av kultur såväl för, med och av barn. Barnkulturen är, enligt Rönnberg, detsamma som ”barns syn på sig själva i relation till vuxna och på hur vuxna ser på dem”.⁶⁰

Jag har även använt en nyss utkommen bok av Beth Juncker, *Om processen. Det estetiskes betydning i børns kultur*, vad det gäller ny barnkulturforskning.⁶¹ Beth Juncker formulerar 2006, här i min översättning, en ny form av barnkulturbegrepp där barns egna upplevelser och uttryck betonas på barns premisser:

Barnkultur handlar om estetiska uttryck och upplevelser i konst och media, som med mönster, genrer och uttryck kan bidra till att inspirera och kvalificera barns kulturella processer och tolkningskompetenser och om de musisk-kreativa processer, som ger barn möjlighet att själva pröva kvalificerade estetiska redskap och uttrycksformer.⁶²

Barnombudsmannens rapport från 2006 ”‘Konst, hur man lever, å lite annat’. Barn och ungas tankar och åsikter om kultur” behandlar kulturbegreppet på ett enkelt och tydligt sätt. Där har, som titeln anger, barns och ungas egna uppfattningar om vad begreppet kultur står för använts

⁵⁶ Mouritsen, Flemming: *Legekultur. Essays om børnekultur, leg og fortælling*. (Odense 1996). s. 9 ff.

⁵⁷ Mouritsen. (1996) s. 9 f.

⁵⁸ Mouritsen. (2002) s. 14 ff.

⁵⁹ Rönnberg: ”Nya medier” - men samma gamla barnkultur. (Uppsala 2006) s. 44.

⁶⁰ Rönnberg. s. 35.

⁶¹ Juncker. (2006).

⁶² Juncker. s. 159.

som grund för studien. I rapporten har 1100 svar på frågan ”Vad är kultur för dig?” sammanställts och varit studiens utgångspunkt. Svaren varierar, vilket visar på komplexiteten i kulturbegreppet. Många av svaren berör det antropologiska kulturbegreppet där skillnader och likheter mellan olika kulturer lyfts fram, medan andra svar handlar om det estetiska kulturbegreppet, där traditionella konstformer nämns som exempel på kultur.⁶³ Här följer några av de äldre barnens definitioner:

”Barnkultur är barnböcker, gå på Skansen, spela piano, skolan, gå på Liseberg och Gröna Lund, få kompisar och leka, gå på stan, vara ute, skriva, läsa, sova, vara ute i regnet, vara knäpp, rolig och knasig. Att ha roligt.”

”Kultur är friheten att hitta något som passar en själv”

”Jag tycker att min klädstil och musiksmak är kultur för mig. Och sen allt som får mig att tänka, känna och nynna”

”Barnkultur är att leva, läsa, att kunna tycka och tänka”⁶⁴

”Kultur är levnadssätt. Hur vi lever i olika delar av världen. Allt vi gör är kultur. Hur vi är och hur vi vill vara. Det är kultur. Barnkultur är samma sak fast för barn, det barn gör. Som att små barn gillar sagor och att större barn, ungdomar, vill vara coola. En del börjar röka och tror att det är hur de vill vara.”

”Kultur för mig är något man skapar med sina tankar och känslor. Ett sätt att uttrycka sig. Till exempel böcker, teater, film, musik, m.m. Kultur är inte livsviktigt, men värt att leva för. Barnkultur, ja det är väl kultur för barn. Kultur som barn och ungdomar kan känna igen sig i och förstå”⁶⁵

Den 2 september 2004 tillsatte regeringen en kommitté, Aktionsgruppen för barnkultur, för att lämna förslag på hur barnkulturens ställning kan stärkas och under våren 2006 presenterades en sammanställning av den offentligt finansierade kulturen för barn i Sverige. I rapporten *”Det ser lite olika ut...” En kartläggning av den offentligt finansierade kulturen för barn*, samt i bilagan till betänkandet, *Tänka framåt, men göra nu* framkommer en avsaknad av barnens önskemål och åsikter. Aktionsgruppen för barnkultur har, bland mycket annat, tillfrågat barn och unga ”Vad är barnkultur?” och summerar med att svaren är tänkvärda på många sätt, samt att två kriterier framstår: det ska vara roligt och man vill göra något själv för att uttrycka sig. Under Aktionsgruppens utredningstid fanns en aktiv hemsida, www.barnkultur.se. På hemsidan återfanns en mer fyllig sammanställning av även yngre barns tankar om vad kultur och barnkultur är. Här följer några exempel:

”Kultur är statyer. Barnkultur är när man får klättra på statyerna”

”Kultur är tavlor, när man ställer upp en massa tavlor i rad som man kan titta på. Barnkultur kanske är när man ställer upp gamla fina leksaker som man kan titta på. Kanske är det på ett museum men man kan ju också göra det själv för en kompis att titta på.”

”Kultur är typ intressen, sånt man gör när man är ledig. Barnkultur är sånt som barn gör när de vill ha roligt”

”Kultur! Det är konst, samhällen och statyer och sånt. Att spela musik är också kultur för det är ju en slags konst. Barnkultur är väl konst och statyer och sånt för barn”

”Kultur är konstnärlighet och sånt...”

”Kultur? Kulturhuset kanske! Barnkultur? Jag vet inte, men vi kanske kan fråga dem som jobbar på Kulturhuset.”⁶⁶

⁶³”Konst, hur man lever, å lite annat”. Barn och ungas tankar och åsikter om kultur.” BR2006:03. s. 13.

⁶⁴ ”Tänka framåt, men göra nu. Så stärker vi barnkulturen”. SOU 2006:45. s. 221.

⁶⁵ www.barnkultur.se april 2006.

⁶⁶ www.barnkultur.se april 2006.

Barnets rätt till sitt eget perspektiv

I den här delen av min studies material återfinns Konventionen om barnets rättigheter som grund och jag använder mig främst av artikel 31, Vila och fritid, men även av artikel 12, Åsiktsfrihet och rätten till att bli hörd, artikel 13, Yttrande och informationsfrihet, samt artikel 4, Genomförande av rättigheterna, från Regeringskansliets skrift ”Mänskliga rättigheter: Konventionen om barnets rättigheter”.⁶⁷ I mars 1999 godkände riksdagen regeringens förslag om att förverkliga Barnkonventionen i Sverige. I den nationella strategin finns tydliga krav på att allt statligt beslutsfattande ska föregås av en barnkonsekvensanalys och utgå från Barnkonventionens intentioner.⁶⁸

Artikel 31

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder samt rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet.
2. Konventionsstaterna skall respektera och främja barnets rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och skall uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet samt för rekreations- och fritidsverksamhet.⁶⁹

Artikel 12

1. Konventionsstaterna skall tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.
2. För detta ändamål skall barnet särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler, i alla domstols- och administrativa förfaranden som rör barnet.

Artikel 13

1. Barnet ska ha rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att oberoende av territoriella gränser söka, motta och sprida information och tankar av alla slag, i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som barnet väljer.
2. Utövandet av denna rätt får underkastas vissa inskränkningar men endast sådana som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga
 - (a) för att respektera andra personers rättigheter eller anseende; eller
 - (b) för att skydda den nationella säkerheten, den allmänna ordningen (ordre public) eller folkhälsan eller den allmänna sedligheten.⁷⁰

Artikel 4

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och andra åtgärder för att genomföra de rättigheter som erkänns i denna konvention. I fråga om ekonomiska, sociala kulturella rättigheter skall konventionsstaterna vidta sådana åtgärder med utnyttjande till det yttersta av sina tillgängliga resurser och, där så behövs, inom ramen för internationellt samarbete.⁷¹

Jag har funnit att en stor del material avseende barn och ungas kulturanvändande och i material och forskning som har publicerats under 2006 berör medbestämmandeperspektivet,

⁶⁷ ”Mänskliga rättigheter: Konventionen om barnets rättigheter.” Regeringskansliet UD info (Stockholm 2006).

⁶⁸ ”Mer plats för mindre medborgare. Barnperspektivet i statliga myndigheter 2003.” BR2004:07. s. 5.

⁶⁹ Ibid. s. 48.

⁷⁰ ”Mänskliga rättigheter: Konventionen om barnets rättigheter”. s. 38.

⁷¹ Ibid. s. 35.

vilket är passande för min studie. Här har jag valt att använda Barnombudsmannens ”Konst, hur man lever, å lite annat”. Barn och ungas tankar och åsikter om kultur”⁷², Barnombudsmannens årsrapport ”Klara, färdiga, gå! Om de yngsta medborgarna och deras rättigheter” samt en skrift från Barnombudsmannen och Statens kulturråd, ”Barn och ungas rätt till kultur”, samtliga från 2006.

Vid tre enkätomgångar tillfrågade Barnombudsmannen statliga myndigheter om Barnkonventionens genomförande vad det gäller statligt beslutsfattande. Barnombudsmannens uppföljande rapport ”Mer plats för mindre medborgare. Barnperspektivet i statliga myndigheter 2003” visar ett sorgligt resultat. Rapporten redovisar resultaten från 88 myndigheter och konstaterar att arbetet inte har utvecklats i den takt som är önskvärd. Det visar sig i enkätsvaren att endast tolv myndigheter anger att de har en strategi för arbete med Barnkonventionen. Flera myndigheter som har verksamheter av betydelse för barn och unga svarar att konventionen inte är relevant för deras arbete och det samlade intrycket vid analys av rapporten visar att det fortfarande saknas förankring för genomförandet av Barnkonventionen.⁷³

I förordet till ”Barn och ungas rätt till kultur” skriver Barnombudsmannen Lena Nyberg och Statens kulturråds generaldirektör Kristina Rennerstedt om det förändringsarbete som är på gång vad det gäller barnkulturen. Skriften innehåller ett antal identifierade förutsättningar som bör finnas för att säkra barns och ungas rätt till kultur och en rad konkreta frågeställningar för en analys inför det förändringsarbete som man anser måste prioriteras i varje kommun, landsting och region. Frågeställningar som formuleras och som berör min studie är exempelvis ”Inhämtas barn och ungas åsikter i kulturfrågor som rör dem? Vilka strukturer finns för barns och ungas inflytande i kulturfrågor?”,⁷⁴ ”Hur tillgodoses barns rätt till att fritt få uttrycka sin åsikt när det gäller kultur? Finns det till exempel ett diskussionsforum på kommunens webbplats?”⁷⁵ samt ”Återkopplas besluten till de barn och unga som beslutet rör?”.⁷⁶

Barnombudsmannens årsrapport ”Klara, färdiga, gå! Om de yngsta medborgarna och deras rättigheter” belyser de 600 000 individer under fem år i Sverige och deras situation samt möjlighet att komma till tals. Barnombudsmannen Lena Nyberg skriver i förordet till rapporten om den utveckling som har skett vad det gäller synen på barnet och dess rättigheter.

⁷² ”Konst, hur man lever, å lite annat”. Barn och ungas tankar och åsikter om kultur” BR2006:03.

⁷³ ”Mer plats för mindre medborgare. Barnperspektivet i statliga myndigheter 2003” BR2004:07. s. 5 f.

⁷⁴ ”Barn och ungas rätt till kultur”. Statens Kulturråd och Barnombudsmannen. BI2006:02. s. 10.

⁷⁵ Ibid. s. 10.

⁷⁶ Ibid. s. 10.

BO påpekar att det inte var länge sedan man trodde att barn inte kände fysisk smärta eller upplevde saker omkring sig. Rapporten visar att runt om i hela Sverige pågår ett arbete med att hitta former för samarbete mellan barn och unga och beslutsfattare i offentliga sammanhang. Trots det visar studier att siffrorna ökar endast marginellt vad det gäller barns rätt att komma till tals. Barnombudsmannen menar att viljan finns, problemet är att beslutsfattare inte vet hur man ska göra och vilken kompetens som krävs, speciellt vad det gäller de allra yngsta medborgarna. Det finns en föreställning om att det är svårt att tala med mycket små barn, till och med omöjligt, onödigt och skadligt för barnet. Ålder och mognad är enligt Konventionen om barnets rättigheter inte variabler för att avgöra eller begränsa rätten att få komma med önskemål och åsikter.⁷⁷

Om det brister i kommunikationen mellan en vuxen och ett barn beror det oftast på att den vuxne inte har förmåga eller vilja att kommunicera med barnet. Vi vuxna har mycket att lära oss i egenskap av föräldrar eller i vår profession om vi arbetar med barn.⁷⁸

I Barnombudsmannens rapport om de yngsta medborgarna refereras till *Implementation Handbook*, i vilken barnkonventionen tolkas och tydliggörs av barnrättskommittén.

”Kommittén har tagit avstånd från vad den benämner som ’välgörenhetsmentalitet och förmyndaraktigt förhållningssätt’ till barns frågor.”⁷⁹

Birgitta Qvarsell skriver i ”Barns rätt till kultur – för lek, studier och arbete” ur *Barns rätt till kultur* från 2005 att barn och barndom ofta förknippas med brist på mognad och oförmåga till självständigt tänkande eller svårigheter att tala för sin sak. Hon skriver att den uppfattningen leder till ombud för barnets rättigheter, eller ”företrädare eller lämpligt organ”⁸⁰ som ombudet benämns i Artikel 12. ”Detta kan leda till att barnets rättigheter kräver ombud för att bli beaktade, något som ju kan vara viktigt och positivt. I vissa sammanhang kan emellertid ombud också hindra barns rättigheter”.⁸¹ Qvarsell skriver även om barns rätt att själva välja sin kultur i och ”Kultur för lärande - som barns rätt” ur *Lära om lärande*⁸² (2000).

Ytterligare en titel som jag har fått tankar till min studie ifrån är boken *Barnrättens grunder* av Johanna Schiratzki från 2005. Schiratzki skriver om en av barnrättens utgångspunkter, att barndomen är en period då barnets fysiska och psykiska förmågor är

⁷⁷ ”Klara, färdiga, gå! Om de yngsta medborgarna och deras rättigheter”. s. 116 f.

⁷⁸ Ibid. s. 4.

⁷⁹ Ibid. s. 120.

⁸⁰ ”Mänskliga rättigheter: Konventionen om barnets rättigheter”. s. 38.

⁸¹ ”Barns rätt till kultur - för lek, studier och arbete” av Birgitta Qvarsell ur: *Barns rätt till kultur*. Centrum för barnkulturforskning nr 37, 2005. s. 9

⁸² ”Kultur för lärande - som barns rätt” av Birgitta Qvarsell ur: *Lära om lärande*. (Lund 2000).

under utveckling. Under utvecklingen utgörs barnets omgivning av det privata respektive det offentliga. Schiratzki skriver att det offentliga utgörs av olika samhällsorgan och dess representanter och hon menar att en av barnrättens fokusfrågor är hur ansvaret ska fördelas mellan föräldrar och samhälle.⁸³

Gunilla Halldén skriver i sin artikel ”Barnperspektivet som ideologiskt eller metodologiskt begrepp” ur *Pedagogisk forskning i Sverige nr 1-2, 2003* om hur barndomsforskningen inom senare år har utvecklats främst inom sociologin och antropologin. Hon menar vidare att begreppet barnperspektiv är mångtydigt och hennes definition lyder: ”/.../ att utgå från barns utsagor, men i tolkningen ställa dessa utsagor i relation till diskurser om barndom. Barnperspektiv blir då både att fånga barns röster och att tolka dem som uttryck för ett diskursivt sammanhang”.⁸⁴ Halldén skriver att distinktionen mellan barnperspektiv och barns perspektiv liknar den mellan barnkultur och barns kultur. Hon menar att ett barnperspektiv syftar till att tillvarata barns villkor utifrån barns bästa eller att studera en kultur som är skapad för barn och vidare att ett barns perspektiv är ”att anlägga ett perspektiv eller fånga en kultur som är barnets”⁸⁵, samt att ”barns perspektiv innebär emellertid att barnen själva har lämnat sitt bidrag”.⁸⁶

Barnombudsmannen Lena Nyberg föreläste om barnets rättigheter som tvärvetenskapligt område under oktober 2006 på Stockholms Universitet. Hon lyfte där upp det reella, verkliga barnperspektivet, tillskillnad från det välvilliga vuxenperspektivet på barns perspektiv. Nyberg menar att det är endast genom barnen som vi vuxna kan få en inblick i deras perspektiv och hon betonar vikten av ”att få formulera sina egna behov utifrån egna erfarenheter”.⁸⁷

Skillnaden mellan barnperspektiv och barnens perspektiv tas upp även i ”Klara, färdiga, gå! Om de yngsta medborgarna och deras rättigheter”. Pedagogerna Elisabeth Arnér och Britt Tellgren menar att eftersom vuxna naturligt utgår ifrån ett vuxenperspektiv måste en ansträngning till för att upprätthålla ett slags barnperspektiv.

/.../ en vuxen aldrig som grund för sin förståelse och sitt agerande kan inta ett barnperspektiv i meningen barns eget perspektiv. Den vuxne måste alltid göra en tolkning av det barnet har

⁸³ Schiratzki, Johanna: *Barnrättens grunder*. (Lund 2005). s. 15 f.

⁸⁴ ”Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt perspektiv” av Gunilla Halldén ur: *Pedagogisk forskning i Sverige*. Nr 1-2 2003 s. 12.

⁸⁵ ”Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt perspektiv”. s. 14.

⁸⁶ *Ibid.* s. 14.

⁸⁷ Nyberg, Lena: Föreläsning vid Stockholms Universitet den 2 okt -06.

förmedlat och den tolkningen färgas alltid av den vuxnes förståelseramar. Detta rolltagande bygger på genvägar i form av bland annat schabloner för tolkning /.../.⁸⁸

I *Dagens Nyheter* kommenterades den 3 oktober -06 den då nyss utkomna rapporten ”Konst, hur man lever å lite annat” från Barnombudsmannen avseende elevers delaktighet i kulturaktiviteter i skolan. Rapporten visar att elevers önskemål inte tillgodoses i skolan, att pojkars i större utsträckning än flickors önskemål prioriteras, samt att elever från mindre kommuner har sämre tillgång till kultur än vad eleverna från större kommuner har. Barnombudsmannens kommentar till rapporten visar på konsekvenserna: ”Man riskerar att göra satsningar på barnkultur som inte möter barns önskemål”.⁸⁹ Rapporten visar att endast ett fåtal uttrycker att de har inflytande över kulturaktiviteter inom skolans ramar. Få elever har kommit med egna förslag till aktiviteter och ännu färre har fått gehör för idéerna. Eleverna är även missnöjda med den kultur de har mött genom skolan. Barnombudsmannen har samarbetat med Statens Kulturråd och Aktionsgruppen för barnkultur kring frågorna om barn och ungas rättigheter till bland annat delaktighet vad det gäller barnkultur. Man menar att barnens ombud, de lokala aktörerna, kommuner, landsting och regioner, måste arbeta mycket mer aktivt med det reella barnperspektivet istället för med det välvilliga vuxenperspektivet på barnperspektivet.⁹⁰

Aktionsgruppen för barnkultur skriver i sitt betänkande, angående elevernas missnöje med de satsningar som har nått dem:

Det skulle vara mycket intressant att följa upp svaren med intervjuer för att få veta mer om vad eleverna var missnöjda med och hur de själva skulle vilja att ett besök på till exempel ett bibliotek eller en teater skulle se ut. Är det själva visningen eller föreställningen de är missnöjda med, eller är det annat runtomkring som har gjort upplevelsen mindre lyckad? /.../ Missnöjet är i alla fall inte ett tecken på att eleverna inte vill att kulturupplevelser ska vara en del av skolans vardag. Betydligt fler vill ta del av olika kulturupplevelser än de som får möjlighet att göra det.⁹¹

Aktionsgruppens material visar exempelvis att då elever tillfrågades om vilken aktivitet de helst skulle vilja göra på skoltid visar svaren att högst upp i prioriteringsordning står att filma och fotografera. Endast 19 % av de tillfrågade har fått filma eller fotografera. Svaren visar att aktiviteten se på film är den som de flesta är nöjda med, samt att det är den aktivitet som är vanligast inom skolans regi. Tydligt framstår även att ju ovanligare aktiviteten är, desto svårare är det för eleverna att påverka och bestämma om aktiviteten.⁹²

⁸⁸ ”Klara, färdiga, gå! Om de yngsta medborgarna och deras rättigheter”. Barnombudsmannens årsrapport 2007. s. 120.

⁸⁹ ”Elever inte delaktiga i skolkultur”. Artikel från *Dagens Nyheter* 3 okt-06.

⁹⁰ ”Klara, färdiga, gå! Om de yngsta medborgarna och deras rättigheter”. s. 140 ff.

⁹¹ ”Tänka framåt, men göra nu: Så stärker vi barnkulturen”. SOU 2006:45 s. 228.

⁹² Ibid. s. 227 f.

Kulturpolitisk kontext

I denna del av forskningsmaterialet finns de kulturpolitiska målen som en grund. Jag har valt att använda Statens Kulturråds verksamhetsskrift från 2005⁹³ som referens till de olika målen. De kulturpolitiska målen från 1974, reviderade 1996, utgör grunden för dagens kulturpolitik. I Kulturrådets verksamhetsskrift finns en sammanställning av de sju olika målen och i ytterligare formuleringar beskrivs hur de kan verka vägledande för all kulturverksamhet. De korta rubrikerna visar vad målbeskrivningarna innehåller:

1. Yttrandefrihetsmålet: Värna yttrandefriheten och skapa reella förutsättningar för alla att använda dem
2. Jämlikhetsmålet: Verka för att alla får möjlighet till delaktighet i kulturlivet och till kulturupplevelser samt till eget skapande
3. Mångfaldsmålet: Främja kulturell mångfald, konstnärlig förnyelse och kvalitet och därigenom motverka kommersialismens negativa verkningar
4. Självständighetsmålet: Ge kulturen förutsättningar att vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft i samhället
5. Kulturarvsmålet: Bevara och bruka kulturarvet
6. Bildningsmålet: Främja bildningssträvande
7. Internationaliseringsmålet: Främja internationellt kulturutbyte och möten mellan kulturer inom landet⁹⁴

Aktuellt kulturpolitiskt mål för min studie är bland annat Yttrandefrihetsmålet, där återfinns formuleringen:

En reell yttrandefrihet kräver att alla har tillgång till ett språk, till kunskaper och information. Den kräver också att det finns en mångfald arenor som är lättillgängliga för människor oberoende av social tillhörighet, kön, yrke, geografisk belägenhet, etniskt ursprung eller funktionshinder. För att den rätt till kulturell yttrandefrihet som slås fast i FN:s barnkonvention skall kunna realiseras krävs också att barn och unga har tillgång till språkliga och kulturella verktyg.⁹⁵

Under 2007 pågår en debatt, samt en ny kulturutredning, huruvida de kulturpolitiska målen behöver omformuleras utifrån ett förändrat samhälle och kulturklimat.⁹⁶ 2005 publicerades skriften "Ursprungsglöd och värmedöd. Om de nationella kulturpolitiska målen i den lokala kulturpolitiken" från Sveriges Kommuner och Landsting, vilken är användbar under den kulturpolitiska rubriken vad det gäller de kulturpolitiska målen förankring i kommuner och regioner.⁹⁷

Mycket aktuellt material är här återigen statens offentliga utredning från 2006 "Tänka framåt, men göra nu. Så stärker vi barnkulturen"⁹⁸ samt bilagan till betänkandet "Det ser lite olika ut... En kartläggning av den offentligt finansierade kulturen för barn" från kommittén

⁹³ Statens Kulturråd: *Kulturrådet, Verksamhet*. (Stockholm 2005).

⁹⁴ *Kulturrådet, Verksamhet*. s. 20 ff.

⁹⁵ *Ibid.* s. 20.

⁹⁶ www.regeringen.se.

⁹⁷ "Ursprungsglöd och värmedöd. Om de nationella kulturpolitiska målen i den lokala kulturpolitiken".

⁹⁸ "Tänka framåt men göra nu. Så stärker vi barnkulturen". Betänkande av kommittén Aktionsgruppen för barnkultur. SOU 2006: 45.

Aktionsgruppen för barnkultur. Kartläggningen visar att det minst sagt ser olika ut i den etablerade barnkulturvärlden i olika delar och kommuner i Sverige. Aktionsgruppen för barnkultur menar att de nationella målen inte bryts ned eller följs upp och att det saknas en samordning mellan uppdrag för barns eget skapande och fördelning av medel till olika verksamheter både nationellt och regionalt. Aktionsgruppens undersökning visar på att forskningen på barnkulturområdet är svag och splittrad. Vidare beskrivs situationen för barns och ungas möjligheter att skapa själva och studier vad gäller barns och ungas kulturvanor och önskemål som bristfälliga.⁹⁹ Man efterlyser även en röd tråd som sammankopplar mål, uppföljning och utveckling. Övrigt aktuellt material är artikeln ”Aktionsgrupp med uppdrag att utreda barnkulturen”, ur *Barnkultur i skilda världar* från Centrum för barnkulturforskning, som Lotta Brilioth och Kerstin Olander från Aktionsgruppen för barnkultur skrivit angående kommitténs uppdrag.¹⁰⁰

Aktionsgruppen för barnkultur föreslår i betänkandet kraftfulla satsningar på många delar inom barnkulturområdet och man fastslår bland annat att kulturpolitisk forskning med tonvikt på barn i det närmaste är obefintlig i Sverige. Aktionsgruppen kan endast referera till rapporten ”Ett kulturpolitiskt forskningsfält med inriktning på barn- och ungdomskultur, finns det?” vilken Mats Trondman och Charlotte Lebeda gjorde på uppdrag av Kulturrådet 2001. De konstaterar att den forskning som finns bedrivs av pedagoger och sociologer, utan vetenskap om varandras arbeten samt att målgruppen sällan tillfrågas.¹⁰¹ En av rapportens slutsatser är att ”Forskningen domineras av ett problemfokus på *kulturell organisering* och *professionella estetiska uttrycksformer* för barn och ungdom. I förhållande till dessa fokus är *barns och ungdomars eget estetiska utövande mindre vanligt*”.¹⁰² Ytterligare en slutsats är att forskningen avseende barn- och ungdomskultur med kulturpolitisk relevans bedrivs utifrån tjänstemännens perspektiv, vilket gör att forskningen ”/.../ i liten utsträckning studerar barn och ungdomar och de specifika yrkesgrupper som oftast utgör själva förutsättningen för de ungas möten med estetiska former, dvs. konstnärerna och kulturpedagogerna. Inte heller politiker är tillfrågade”.¹⁰³ Vad Trondman och Lebeda vidare har funnit är att studierna avseende vad barn och unga tycker och tänker inte har någon hög status på det kulturvetenskapliga fältet, och de skriver bland annat att ”[m]ålgruppen tillfrågas inte

⁹⁹ ”Det ser lite olika ut... En kartläggning av den offentligt finansierade kulturen för barn” Bilaga från kommittén Aktionsgruppen för barnkultur. SOU 2006:45.

¹⁰⁰ ”Aktionsgrupp med uppdrag att utreda barnkulturen” av Lotta Brilioth och Kerstin Olander ur: *Barnkultur i skilda världar*. Centrum för barnkulturforskning nr 38, Stockholms Universitet 2006.

¹⁰¹ ”Tänka framåt, men göra nu. Så stärker vi barnkulturen”. s. 223.

¹⁰² ”Ett kulturpolitiskt forskningsfält med inriktning mot barn- och ungdomskultur, finns det?” Lebeda, Carlotta & Trondman, Mats. Centrum för kulturforskning, Växjö Universitet (2002) s. 27.

¹⁰³ ”Ett kulturpolitiskt forskningsfält med inriktning mot barn- och ungdomskultur, finns det?”. s. 26.

nödvändigtvis, särskilt inte om målgruppen är barn. Politiker (de som beslutar!), konstnärer (de som skapar!) och barn (de som skapar eller varseblivande upplever och erfar!) lyser nästan helt och hållet med sin frånvaro i forskningen”.¹⁰⁴

Övrigt aktuellt material som behandlar kultursatsningar för barn och unga är bland annat pressmeddelandet från Utbildnings- och Kulturdepartementet den 27 juli 2006 ”Satsningar på ungdomars fritid”.¹⁰⁵ Sven Nilssons bok *Kulturens nya vägar. Kultur, kulturpolitik och kulturutveckling i Sverige*¹⁰⁶ vilken belyser kulturpolitikens utveckling i Sverige och antologin *Mångfald i kulturlivet*¹⁰⁷ från Mångkulturellt Centrum, som gavs ut i samband med Mångkulturåret 2006 och i inledningen behandlar de temaår som regeringen tidigare har utlyst. Jag har även använt mig av stöd från styrdokument som Läroplanerna för Sveriges skolor.¹⁰⁸

Jag vill i uppsatsens diskussionsdel kommentera, utifrån min frågeställning om offentligt finansierade kultursatsningar, det inställda barnkulturåret med hjälp av ”Uppdrag till Statens Kulturråd att förbereda och samordna Ungkultur 07”¹⁰⁹ ett regeringsbeslut med tre bilagor, samt Budgetpropositionen från Allians för Sverige oktober 2006 där det står att läsa att Ungkultur 07 ställs in. I del 17 av propositionen, ”Kultur, medier, trossamfund och fritid” återfinns formuleringen ”En sådan satsning riskerar dock att bli kortsiktig, utan en tydlig strategi för hur kulturen skall kunna stärkas för barn och unga på längre sikt. Det tidigare utlysta temaåret Ungkultur 07 skall därför inte genomföras”,¹¹⁰ samt ”Den satsning som regeringen nu föreslår i denna proposition bör i stället hanteras av Statens kulturråd inom ramen för den ordinarie verksamheten”.¹¹¹ Övriga aktuella satsningar på kultur för barn och unga som berör min studies syfte är Skapande skola- satsningen där 55 miljoner kronor ska fördelas till årskurs 7 - 9 årligen från och med 2008.¹¹² Satsningen föregås av en rapport från Kulturrådet, ”Hinder och framgångsfaktorer för samverkan mellan kulturliv och skola” från 2007.¹¹³ Jag vill även nämna några av de nationella demokratiprojekt som pågår samt en

¹⁰⁴ ”Ett kulturpolitiskt forskningsfält med inriktning mot barn- och ungdomskultur, finns det?”. s. 28.

¹⁰⁵ ”Satsningar på ungdomars fritid.” Pressmeddelande den 27 juli 2006 från Utbildnings- och Kulturdepartementet.

¹⁰⁶ Nilsson, Sven: *Kulturens nya vägar. Kultur, kulturpolitik och kulturutveckling i Sverige*. (Malmö 2003).

¹⁰⁷ *Mångfald i kulturlivet*. Oscar Pripp (red) (Stockholm 2004).

¹⁰⁸ Läroplanen Lp98.

¹⁰⁹ ”Uppdrag till Statens Kulturråd att förbereda och samordna Ungkultur 07.” Utbildnings- och Kulturdepartementet. U2006/4307/Kr.

¹¹⁰ Budgetpropositionen del 17. ”Kultur, medier, trossamfund och fritid”. s. 62.

¹¹¹ Ibid. s. 62.

¹¹² ”Skapande skola. En satsning på kultur i skolan”. Informationsskrift från Regeringskansliet, Kulturdepartementet, 2007.

¹¹³ ”Hinder och framgångsfaktorer för samverkan mellan kulturliv och skola”. Rapport från Kulturrådet, KUR 2007:4360.

satsning på ett specialbibliotek för 9 -13 åringar som Kulturförvaltningen i Stockholm förbereder med hjälp referensgrupper där barnens perspektiv samlas in.

MATERIAL OCH METOD

Etiska aspekter på det insamlade materialet från barn och unga

Till den här delen av materialet hör de ca 700 kvantitativa skriftliga enkäter som jag har samlat in. Utifrån sammanställningen av enkätsvaren har jag genomfört 21 kvalitativa intervjusamtal, samt ett tjugotal informella spontana samtal med barn och unga som jag har dokumenterat. Som tillägg till mina informanternas svar vill jag även föra resultatet från den webbfråga som Barnombudsmannen hade på sin hemsida i oktober 2006 angående barn och ungas åsikter om kulturutbudet i de olika kommunerna.¹¹⁴ Resultat från enkät, intervjusamtal och spontana samtal från barn och unga mellan 4 och 18 år samt svaren från webbfrågan kommer sedan att kopplas ihop i resultatdelen av min studie. Jag ska även redogöra för hur enkätinsamlandet och intervjusamtalen har gått till och jag problematiserar i metoddelen metodologiska frågor och resultat med stöd från Catharina Hällströms text ”Etiska överväganden när barn är informanter samt vid tolkning av barns utsagor”¹¹⁵ samt Barnombudsmannens skrift ”Att samtala med barn och unga”¹¹⁶ från 2004. Catharina Hällström ger i sin text en tydlig överblick av olika forskares syn på, överväganden och metoder för ett etiskt tillvägagångssätt när man samtalar med och intervjuar barn och unga. Hällström citerar bland andra Suzanne Osten som i en intervju för SvD från februari 2005 säger att en hemsk tanke har slagit henne: ”Har vi slarvat med etiken bara för att det gäller barn? Hade vi vågat experimentera på samma sätt med en rad riksdagsmän till exempel?”¹¹⁷ Jag har försökt att ha Ostens citat och barnsyn i bakhuvudet när jag har mött barn och unga inför min studie. Jag har även använt mig av tankegångar från Margareta Öhmans magisteruppsats ”Det viktigaste är att få leka´ om tillhörighet, makt och kön som organiserande princip i fyra förskolebarns livsberättelser” där hon skriver om bland annat barnsamtal som forskningsmetod, samt vikten av att lyssna på barnen och att kontextualisera

¹¹⁴ www.bo.se.

¹¹⁵ Hällström, Catharina: ”Etiska överväganden när barn är informanter samt vid tolkning av barns utsagor.” 2006-09-29.

¹¹⁶ ”Samtala med barn och unga.” Barnombudsmannen informerar BI2004:03.

¹¹⁷ Hällström: ”Etiska överväganden när barn är informanter samt vid tolkning av barns utsagor.” s. 10.

svaren.¹¹⁸ För att ytterligare medvetandegöra mig som forskare om mitt insamlade forskningsmaterial och inte minst för att försöka behandla informanter och material på ett tydligt och etiskt sätt, har jag använt mig av Mary Kellets text "Children as active researchers: a new research paradigm for the 21st century?".¹¹⁹ Kellet beskriver hur hon, med feministisk forskning som grund, har använt barn som medforskare och deltagare i projekt. Då jag har funnit Kellets forskning mycket intressant har jag i den mån det har gått försökt att involvera mina informanter i min studie även om jag har stött på problem. Dessutom liknar inte min studie hennes mer aktiva pilotprojekt till formen. Jag har även tagit intryck av barnläkaren Lars H Gustafsson som i en recension i *Pedagogiska Magasinet* belyser och kritiserar Gunilla Halldéns metoder vid insamlande och framförallt användande av barns och ungas uppsatser.¹²⁰ Ytterligare litteratur som behandlar ett för mig eftersträvansvärt sätt att bemöta barn är Janusz Korczaks *Barnets rätt till respekt*¹²¹ och *Janusz Korczak och barnens värld*.¹²² Dessa har också genomsyrat mina tankar kring Konventionen om barnets rättigheter.

Då min avsikt med samtal och intervjuer är att försöka förstå informanternas perspektiv och bemöta dem som medforskare, snarare än studieobjekt, har jag valt att inte fördjupa mig alltför mycket i olika metoder som finns att tillgå vid barnsamtal. Min intention har varit att möta och fråga barn och unga på ett direkt sätt, mer i samtalsform än som intervjusituation.

Metoder och tillvägagångssätt vid materialinsamlingen från informanterna

Mitt primärmaterial är svar från de fyra grupper av barn och unga som har deltagit i min studie. Informantmaterialet är uppdelat i 687 skriftliga enkäter, en kvalitativ grupp där jag har djupintervjuat 21 barn och unga och 20 olika grupper av barn och unga, med vilka jag har pratat om kultursatsningar med, mer informellt. Jag vill här, som tidigare nämnts, även använda svaren från den webbfråga som Barnombudsmannen hade på sin hemsida www.bo.se i oktober 2006.

Som jag skrev i uppsatsens inledning började jag min studie med att under hösten 2006 i form av en skriftlig enkät fråga ca 700 barn och unga om deras förväntningar inför barnkulturåret 2007. Jag ville ta reda på hur stor del av informanterna som kände till temaårets existens, men även hur deras eventuella förhoppningar och förväntningar såg ut.

¹¹⁸ Öhman, Margareta: "Det viktigaste är att få leka om tillhörighet, makt och kön som organiserande princip i fyra förskolebarns livsberättelser". Magisteruppsats Centrum för barnkulturforskning, Stockholms Universitet 2006. s. 19.

¹¹⁹ Kellet, Mary: "Children as active researchers: a new research paradigm for the 21st century?" ESRC National Center for Research Methods, 2005.

¹²⁰ Gustafsson H, Lars: "Vem äger ett barns text?" ur: *Pedagogiska Magasinet* 4 / 04.

¹²¹ Korczak, Janusz: *Barnets rätt till respekt*. (Stockholm 2002).

¹²² Mathiasson, Leif (red): *Janusz Korczak och barnens värld*. Studentlitteratur (Lund 2004).

Frågorna distribuerades antingen genom mig eller genom lärare på skoltid eller fritidsledare på fritidsverksamhet. Frågeformuläret var utformat med tre frågor på ett A4 ark, med medvetet stor plats mellan frågorna för att ge möjlighet till att uttrycka sig stort eller smått. Jag har inte frågat efter ålder eller kön, eftersom jag inte ansåg det relevant för min studies syfte.

Jag har, delvis utifrån de skriftliga svaren, formulerat den intervjuguide med stödfrågor som jag har använt vid djupintervjuernas samtalstillfällen. Tre av mina informanter är mindre barn, förskolebarn, 11 är skolbarn och sju är unga, äldre än 12 år. Tre av de sju unga är gymnasieungdomar. Samtliga 21 barn och unga har någon form av personlig relation till mig. Samtalen har rört sig kring frågor om medbestämmande, kultur och fritid, önskemål och förhoppningar och de har haft ett tidsspänn på mellan fem och tjugo minuter. Jag har spelat in samtalen på en liten handbandspelare och efter avslutat samtal har informanten och jag lyssnat igenom det inspelade materialet för att få möjlighet att eventuellt dementera eller ändra svar. De spontana samtal som jag har fört med barn och unga i min närhet har jag endast memorerat och sedan antecknat efter samtalet, vilket gör att jag inte kan återge deras ord ordagrant i citat. Det antecknade materialet finns i min ägo, precis som enkätsvar, inspelade samtal och transkriberingar. Vid citat från enkäter eller från djupintervjuerna har jag valt att bortse från eventuella stavfel och grammatiska felsägningar. Jag har i den mån det har gått försökt att från enkäten återge de utropstecken och övriga tecken som finns med i svaren. Tyvärr kan jag här inte visa de mängder av små ”utbroderingar” av exempelvis blommor, gubbar, fotbollspelare, symboler och hjärtan som pryder en stor del av enkätsvaren. Jag har valt ut endast en bråkdel citat från enkätsvaren och återgett ett fåtal diskussioner och tankebanor från intervjusamtalen för att belysa mina frågeställningar och för att underlätta för diskussion i analysdelen. Vid citat från intervjusamtalen har jag återgett längre meningsutbyten för att skapa en form av förståelse för informantens tankebanor. Jag har i transkriberingen återgett mina frågor och kommentarer efter bokstaven K: (Kerstin) och informantens svar efter I: (Informant).

Jag har, förutom medgivande från barnen och ungdomarna, skriftliga tillstånd från skolledare och verksamhetsledare vad det gäller den skriftliga enkäten och muntligt tillstånd från föräldrar för de muntliga intervjusamtalen, samt barnens tillstånd vid de spontana samtalen. Då informanterna är anonyma refererar jag inte till deras namn eller ålder i den löpande texten. Däremot refererar jag citat från BO´s webbfråga med fotnoter. I min sammanställning av materialet har jag märkt en ålderssegmentering vad det gäller svaren på mina frågeställningar varför jag där har delat upp informantgrupperna i grova

åldersindelningar som förskolebarnen, 6- till 12 åringarna, de unga samt gymnasieungdomarna. För att återkoppla studiens resultat till de barn och unga som har deltagit i min studie ska jag distribuera färdigt material till skol- och verksamhetsledare samt till informanterna från djupintervjuerna.

Avgränsningar och problematiseringar av materialet

Min ambition var från början att möta barn och unga från flera delar av landet och från flera olika sociokulturella miljöer och verksamheter. Jag har funnit det mycket tidskrävande och svårt att komma till tals med rektorer och skolledare för att få tillstånd att distribuera enkäten. Från början var min intention att träffa barn och unga från både kommunala respektive privata skolor och olika kommuner. Efter kontakt med ca 70 skolor utan ett enda positivt svar då en månad hade förlöpt fick tidsaspekten och studiens format till slut utgöra parametrar för vilka skolor och verksamheter som har deltagit i studien. Bristen på tillgänglighet av informanter gjorde slutligen att jag för enkäten har tillfrågat ca 700 barn och unga i Östergötland och i Stockholmsområdet. De kvalitativa djupintervjuerna har förts under vintern och våren 2006/2007 i Stockholmsområdet och i Södermanland med barn i min bekantskapskrets och geografiska närhet. De mer informella spontana samtal som jag har fört med barn och unga har jag gjort då tillfälle har funnits, exempelvis vid min dotters skola och vid en större släktsammankomst. Jag är medveten om den aspekten att relationen till mig som forskare, tidpunkt på dagen och omgivning har färgat intervjusamtalen och jag har upplevt att det verkar "lättare" för de informanter som jag känner väl att uttrycka sig kring ett abstrakt ämne som kultur. Jag är även medveten om den aspekten att samtliga informanter kan ha svarat som de "tror" att jag vill att de ska svara. De har dock haft god tid på sig att formulera en egen ståndpunkt, både vad det gäller enkäten och de muntliga svaren och jag tycker mig se i svaren på fråga 3 respondenternas genuina förhoppningar. Den skriftliga enkäten vände sig främst till läs- och skrivkunniga barn och unga, vilket gör att informanternas åldrar är från mellanstadieåldern och uppåt. För att även få de yngre barnens åsikter representerade har jag i djupintervjuerna träffat barn och unga mellan fyra och arton år.

Den relativt stramt formulerade enkäten har i vissa fall gett korta svar (som man frågar får man svar...) och jag har funderat mycket på hur svaren hade blivit vid en annorlunda formulerad enkät och om informationen inför ifyllandet av enkäten hade sett likadan ut för alla 687 informanter. Vid tillfällena då jag har distribuerat enkäten till en som jag uppfattade som engagerad och intresserad lärare eller fritidsledare, har jag fått fylliga svar från respondenterna. Jag kan tänka mig, utifrån de svaren, att de i klassrumssituationen har haft en

diskussion om enkäten, syftet med studien och barnkultur och jag kan sluta mig till att den vuxne distributören har kunnat påverka enkätsvaren. Vid ett tillfälle då jag själv träffade en skolklass kom frågan om mitt syfte med uppsatsen upp. Vi hade en diskussion och jag exemplifierade efter ett tag med den då aktuella debatten om satsningen på gratis inträde på museum för unga. Mer än hälften av svaren från den gruppen av elever behandlade i någon form inträde till museum. En del informanter från övriga grupper lämnar blankt på fråga 1 och 2, men jag har valt att ändå räkna de frågorna som besvarade men med visat ointresse, istället för obesvarade. Jag har registrerat två grupper av enkäter där knappt några ifyllda svar har lämnats alls och många blanksvar. Jag har räknat dem som bristande engagemang från distributören och inte som ovilja eller ointresse från eleverna.

Reflektion kring material- och metoddelen

Jag är medveten om både svårigheten att uttrycka sig skriftligt kring ett tema så abstrakt som kultur och om den differens som enkätsvaren kan ha visat, beroende på hur, när, av vem och var enkäten presenterades. Enkätsvaren har utgett grunden för min intervjuguide till djupintervjuerna och helt andra enkätsvar hade naturligtvis färgat och förändrat mina djupintervjuer. Jag har även problematiserat det faktum att jag till viss del är bekant med intervjuinformanternas föräldrar, vilket har färgat mina frågor och således samtalen vid respektive tillfälle. Jag är också medveten om svårigheterna att uttrycka sig muntligt om barnkultur samt att informanternas åsikter kan ha förändrats efter enkät eller intervjutillfället. Enkätsvaren kan även vara påverkade av vad som rör sig och hörs i den aktuella miljön för enkätifyllandet. Jag har dock bestämt mig för att tolka enkätsvar och samtal som informanternas sanning.

RESULTAT AV MITT INSAMLADE PRIMÄRMATERIAL

Redovisning av de fyra materialgrupperna

Inom formen för den här studien lyfter jag fram endast en liten del av alla citat och svar från mina informanter. Urvalet är gjort för att belysa min uppsats frågeställningar samt de trender som har framkommit under insamlandets gång.

Enkäterna

687 skriftliga enkäter har distribuerats till barn och unga i skolåldern där tre frågor fanns formulerade på ett A4-ark:

1. Visste du att nästa år, 2007, är barnkulturåret? Svara med ja eller nej.
2. Vad skulle du vilja att barnkulturåret innehöll eller innebar för dig? Fundera gärna en stund först och använd gärna baksidan av pappret om du inte får plats här.
3. Vad tror du att barnkulturåret kommer att innehålla och innebära för dig? Fundera gärna en stund först och använd baksidan av pappret om du inte får plats här.

På fråga 1 har jag inte registrerat några blanksvar alls, däremot det uppseendeväckande resultatet att endast sju informanter av 687 i oktober 2006 säger sig veta om att nästa år då var utlyst som barnkulturåret. Sex av de som svarade ja samlades in på en öppen kulturverksamhet riktad till unga från 14 år och uppåt. 49 % är övervägande positiva i formuleringarna av svaren på fråga 2, som exempelvis ”vet inte men kanske att det blir något spännande för alla barn och ungdomar” och ”Lite att man får veta kul om andra kulturer och så”. Av övriga 51 % som inte är direkt positiva i sina svar på fråga 2 svarar många ”vet inte” eller ”ingen aning”, vilket har gjort att jag inte har kunnat räkna dem som positiva. En del av de 51% har ändå svarat utförligt och mer positivt på fråga 3. Mer än en tredjedel svarar dock mycket kortfattat på fråga 3, exempelvis ”ingenting”, alternativt upprepar sitt svar från fråga 2. Jag har fått in 102 blanksvar på fråga 3, men eftersom respondenterna i nästan samtliga fall har svarat på fråga 2, så tolkar jag deras svar som att de inte vet, snarare än ointresse. En stor del av respondenterna har på fråga 3 passat på att skriva om allmänna önskemål och förbättringar som de tycker borde bli av under nästa år, som ”bra musik”, ”Ute förorten ska de hända saker!!!!!!” och ”billigare KAKOR”. En del av formuleringarna klingar negativt som exempelvis ”Vuxna vill alltid att barn ska göra saker så det blir nog bara en massa sport” eller ”SKIT i det du för det gör jag!!!!!!” En respondent är på fråga 2 mycket intresserad av att unga får gå på fler konserter. På fråga 3 formulerar samme respondent: ”Oftast ger såna här saker ingenting för ungdom. T ex rabattkupponer på Subway eller 7 eleven. Skämtar folk eller? 08 pass e sämst. Festivalerna är bara hip hop.” Många respondenter verkar bli entusiastiska inför barnkulturåret och en skolelev skriver om förhoppningen att få sjunga mer i skolan. Inte mindre än 12 gånger upprepas verbet sjunga i olika typsnitt och textstorlekar. På fråga 3 svarar samme elev: ”Jag tror inte att det kommer att bli någon skillnad”.

En trend för många respondenter är en tydlig cynism vad det gäller satsningen på barnkultur, vilket syns extra tydligt vid svaren från de sex unga på kulturverksamheten för ungdomar. De är mycket kritiska och illusionslösa: ”det är ändå bara vuxna som bestämmer om hur de vill att vi ska vara och göra!!! Vi vill ju att dom gör som vi säger”, ”Det blir ingenting SOM VANLIGT!” ”Barnkultur! Jag vet inte jag tror inte att det kommer att

innehålla något märkvärdigt”, ”Det skulle va kul om politikerna kunde prova på att vara ungdom nästa år! Då skulle dom få se att men inte har råd till allt. Bio fika ...de kunde gärna prova skolmaten också!”, ”Jag tror inte på att det blir så mycket innehåll som jag kommer att se röken av.”

Den sjunde återstående respondenten som svarade ja på frågan om de visste att nästa år var barnkulturåret (insamlad i skolmiljö) har även svarat mycket utförligt på de övriga frågorna och där syns även den andra stora trenden: informanterna vill ha mer bio-, konsert-, teater- och simhallsbesök. Överlag finns i enkätsvaren en tendens att önska ökat aktivitetsutbud samt möjligheter att förverkliga aktiviteter. 54 % hoppas och vill att barnkulturåret kommer att innebära att olika kulturaktiviteter blir gratis eller billigare, 30 % tror att det kommer att bli så, 17 % nämner gratis bassängbesök som en önskan och vilja och 24 % vill ha gratis eller billigare bio eller konserter.

Gratis teater, böcker, tivolin och spel är det även flera av informanterna som tar upp på fråga 3 och de berör här den tredje stora trenden bland mina enkätsvar: ekonomi. Övervägande stor del av alla svar behandlar önskemål om att kulturbesök behöver vara billigare. En respondent svarar på fråga 2: ”Halva priset på allt som är kul för barn!” och en annan elev skriver ”Jag skulle vilja att bio var gratis. I af. från måndag – torsdag för på helgerna vill väl dom som jobbar gå. Jag skulle vilja att ungdomar fick mer info och rabatter på /om olika event och roliga saker som man kan göra om man har tråkigt”. Samma respondent svarar på fråga 3: ”Jag tror att det kommer att innehålla mer studiebesök med skolan...”. Åtta svar (alla från samma klass) tror på fråga 3 att barnkulturåret kommer att innebära för dem att ”Jag kommer att bli mycket gladare eftersom allting kommer att bli billigare”.

Från de 24 % som vill ha billigare konserter, festivaler och ”ställen med musik” efterlyser även flera slopad åldersgräns när det kommer band som de vill se. Åldergränsen nämns även som för hög vid biobesök av sex informanter. Flera nämner ett behov av filmer som är bra och hela 17 % tar upp att de vill se film i skolan under 2007. Många vill även ha godis i skolan, mer ledigt och flera tar upp skolmaten som ett problem. Förslag och önskemål skiftar och en informant skriver bland annat: ”Jag tycker det skulle vara trevligt med fler clownar på gatorna” samt ”utdelning av priser och pengar” och flera nämner ett behov av idrottshallar. Många av svaren insamlade i verksamhet på barn och ungas fritid berör önskemål som skatepark, crossbikebana, fotbollshallar och dataspelställen.

Barnombudsmannens webbfråga

BO's hemsida har en uppdelning vad det gäller barn och unga och vuxna besökare och fliken "Hallå! Sajten för barn och unga" visar unga besökare rätt. Barn och unga kan besöka sajten när som helst och där finns bland annat varje månad en ny webbfråga att besvara för dem som vill. Exempel på webbfrågor är "Brukar du chatta med andra ungdomar på nätet?", "Kan du påverka vilken mat du får i skolorna?" och "Tycker du att vuxna tar ungdomar på allvar?". På sajten kan man läsa svaren, kommentera egen röstning eller andras svar samt se en sammanställning av resultatet i form av diagram. Webbfrågan är inte att förväxla med de stora enkätutskick som BO gör till sina kontakt- och referensklasser flera gånger varje termin.¹²³

Under oktober 2006 hade Barnombudsmannen på sin webbsida för barn och unga enkätfrågan: "Finns det kulturaktiviteter för barn och unga (konst, musik, dans, teater, film m.m) i kommunen där du bor?". 109 svarade på frågan och diagrammet visar att 18,3 % har svarat *Ja, mycket*, 16,5 % *Ja, lagom*, 29,4 % *Ja, lite*, 23,9 % *Nej* och 11,9 % har svarat *Vet inte*. I ett urval av kommentarerna syns, precis som i diagrammet, både nöjda och missnöjda sajtbesökare:

"ja såklart"

"Men inte tillräckligt mycket"

"Nordanstigs kommun satsar rekordlite!"

"Mest för tjejer"

"Borde finnas mer"

"Ja, lite det finns musikskolor och sånt men det är inte lätt att få en plats"

"kan va svårt att komma med"¹²⁴

Intervjusamtal

20 av mina 21 informanter vid intervjusamtalen säger att de är positiva till kultur och att de uppskattar, älskar, gillar och tycker att det är bra och kul med barnkultur. Samtliga vill bestämma själva vad de ska syssla med för kulturell aktivitet eller verksamhet, 17 informanter vill vara med och påverka utbudet av barnkultur, 11 tycker att det är svårt att gå på något kulturevenemang spontant, 10 säger sig inte ha råd med det de vill göra och enligt mina yngre informanter är det föräldrarna som initierat och tar dem med till olika aktiviteter eller evenemang. Samtliga vill att de som bestämmer gör mer satsningar på barnkulturområdet. 12 informanter, en är osäker, säger att de är nöjda med den kultur de får distribuerat till sig genom förskolan eller skolan. Fem informanter är direkt missnöjda och övriga vet inte riktigt.

Med informanterna i skolåldern har jag samtalat om begreppet barnkultur, inte bara som en aktivitet man går till en gång i veckan eller får distribuerat till sig genom skolan, utan även

¹²³ www.bo.se

¹²⁴ www.bo.se.

som kulturella avtryck, teckningar, låtar, ramsor eller hemslöjd. Efter den diskussionen har 9 av skolbarnen sagt sig vilja använda mer barnkultur i undervisningen i skolan och flera har uttryckt förvåning över att deras avtryck kan benämnas som barnkultur, barns kultur. En informant utbrast: ”Tänk att mina mangatjejer också är barnkultur! Kultur från mig!”

Jag har samtalat med tre förskolebarn om barnkultur som de själva gör, som de besöker på fritiden och som de får genom förskolan. En yngre informant förklarar att på förskolan har de schemalagd konstverksamhet, men att de får måla annars också, vilket är ”det bästa som finns”. Det visar sig under samtalets gång att förskolan ligger granne med en teaterlokal där det spelas barnteater, vilket gör att ”de är där jämt”. Informanten förmedlar att det är mysigt på grannteatern och de som jobbar där är snälla. Enligt informanten arbetar en pappa till ett av barnen på förskolan på Operan i Stockholm, och barngruppen hade varit där och tittat runt på ett studiebesök. Ett bestående minne från besöket, förutom att allt var i guld, var att de hade ätit bullar. Informanten vill inte göra fler studiebesök för nu hade ”de redan varit där en gång”. En annan yngre informant berättade om en vernissage som de hade haft nyligen på förskolan och det hade varit mycket lyckat. Föräldrarna hade fått köpa barnens konstverk och pengarna användes till ett stort segel för skugga på förskolegården. Efter det, eller möjligtvis under tiden, hade alla barnen tävlat i sandlådan och byggt sandslott. Samtliga tre yngre informanter tycker mycket om då det är musikstund på deras respektive förskola.

I: Ibland får vi spela på trumman! Och Lotta tar fram alla instrumentena!

K: Tycker du att det är roligt?

I: JAA!

K: Är det lika roligt som att måla?

I: Japp. Fast på olika vis. Förstår du?

K: Jag förstår. Roligt på olika vis.

I: Just det.

/.../

K: Hur är det när ni har konstverkstad på tisdagarna då?

I: Sådär. (informanten rycker på axlarna) Jag ville måla mera, men det fick man inte.

K: Inte?

I: Näe. Vi skulle bygga ett hus och (ohörbart mummel).

K: Men det kanske var meningen att ni skulle måla huset sedan?

I: Det var inge roligt.

Den tredje yngre informanten går hos en dagmamma. De vistas ofta i en närliggande parklek och dit kommer det ibland en ”gumma”. Gummans jobb är att spela dockspel och hon gestaltar tydligen kända sagor för de inskrivna dagmammabarnen. Informanten säger att det alltid är roligt när hon kommer för ”det är så mysigt” och hon får gärna komma oftare. För övrigt uppskattar den tredje av de yngre informanterna högläsning och alla måncyklarna i parken.

Flera av de lite äldre barnen, skolbarnen, uttrycker besvikelse över evenemang som de har besökt eller deltagit i. Flera har positiva exempel, men några nämner misslyckade teaterbesök med skolan och säger att de hellre går på bio. En informant berättade om när klassen kom för sent till teatern och föreställningen redan hade börjat.

I: Då tänkte väl alla att: åhh, jävla ungar att inte kunna passa tiden! Det var ju tunnelbanans fel!

K: Men ...hur var pjäsen då?

I: Vet inte. Pinsamt.

Ytterligare en informant i skolåldern berättar om ett besök på Stockholms Kulturfestival. Det hade varit mycket lyckat och ”en massa folk”, men tyvärr fick inte informanten med familj plats i berättartältet och de ”hade inte lust att köa i flera timmar”. Den här sommaren, 2007, ska familjen inte besöka Kulturfestivalen eftersom det var så svårt att komma in och det var för mycket folk överallt året innan. Informanten beklagar detta men rycker sedan på axlarna.

Jag talade med en informant om möjligheterna för skolor att besöka exempelvis museer.

K: Vad tror du, om ni läser om stenåldern i skolan... då kanske det kan vara bra att se en utställning om stenåldern på Historiska museet?

I: AH! Vi var på Wasa i trean. Det var häftigt, jag hade inte varit där. Vi skulle ha fått åka till Birka för fröken har sitt land där. Det hade varit coolt. Men nu blir det inget för hon ska ha barn.

K: Vad synd. Med Birkabesöket, menar jag...mmm... Kan ni inte få fara dit ändå då? Med en vikarie, kanske?

I: Kanske... Men det blir inte samma grej. Hela klassen tyckte det vore kul, som en klassresa, du vet.

Bland de äldsta informanterna syns en trend vad det gäller eget skapande. Endast en av informanterna som är över tolv går på någon form av offentligt sponsrad kulturaktivitet.

Däremot spelar de i band, har syjunta, lajvar, pysslar och skriver dikter. En informant säger:

”Det är roligare att hitta på grejer själv, med kompisarna. Förut så gick jag och spelade piano och på taekwondo, men det var inte så roligt att hålla på och träna med pianoläxan när man bara vill göra andra grejer med kompisar, så jag slutade. Dessutom så började de tjata om att jag skulle gradera och grejer på träningen. Jag ville bara träna och inte tävla”.

En annan av de äldre informanterna betonar också friheten och valfriheten vid kulturutövande. ”Jag kan ju inte säga i förväg att på torsdag vill jag läsa en bok, till exempel. Då kanske det händer något annat som man vill göra eller så vill jag bara slappa. Sen kanske man måste ha ångest för att man ska redovisa boken på fredan!” En informant i skolåldern berättar om en musikaldanskurs. Det var ”skitkul”, men för att gå i en bättre grupp behövde man byta kurstillfälle till lördagar och då familjen alltid åker till landet på helgerna har informanten slutat.

Liksom i enkäten syns även i intervju svaren en önskan om att kultur borde vara

billigare och det kunde gärna finnas ett större utbud. Flera nämner att det inte går några bra filmer för deras ålder och problem vad det gäller tillgängligheten kommer upp i flera av mina samtal:

I: Antingen är det typ Pingu, eller så är det såhär kärleksfilmer för tonåringar!
 K: Du tycker att det saknas filmer för barn i din ålder?
 I: Jaa! Och en gång när jag skulle se en film, jag minns inte vilken nu... Ja, i alla fall, så gick den inte på vardagarna. Man fick bara se den filmen på lördan eller söndan. Det tycker jag är jättedumt. Bara för att man är barn kanske man visst vill gå på bio! På en kväll efter skolan. Filmen var ju inte för såhär dagisbarn, ju!

En informant berättar om hur en släkting ibland tar med sig informanten på utställningar, premiärer och evenemang som händer bara ibland.

K: Kan inte du göra sånt själv, då?
 I: Näe. Helene visar sitt kort för hon är journalist och då får hon ta med mej. Ibland på premiärer får man godis och chips och annat. Jag har sett filmer som inte ens visas sen på bio! Som aldrig kommer med i tidningen!
 K: Vad kul!
 I: Och hon får jämt mejl om när det händer nåt och då får jag följa med. Ibland tar hon med min brorsa också. Mamma och Helene brukar gå om det är vuxenfester.

En informant säger sig inte tycka att det är skoj ”med kultur och sånt”. Samme informant har besökt teater med förskolan och de har läst böcker i skolan, men det är ingenting som verkat roligt. Informanten uttrycker dock en förståelse för att andra uppskattar kultur.

I: Jo, flera av mina polare går på gitarr och en på teater och spelar teater själv. Jag har varit med han en gång på teatern, man fick prova på och han tycker att det är kul, men det var inge för mig...
 /.../
 Tjejerna i klassen går på dans och de verkar ju som att de har kul där och jag vet att alla tycker att det är skoj med böcker och sånt.
 K: Vilka tycker att det är skoj med böcker? Dina lärare?
 I: Mamma pratar jämt om att jag ska läsa böcker för det är så skoj. Hon kanske tycker att det är skoj. Men jag kanske ska börja på fotboll.

Samtalet rör sig vidare kring barnkultur och då det framkommer att informanten spelar dataspel, chattar och tittar på barn- och ungdomsprogram på teve talar vi mer om det.

K: Men du gillar att spela dataspel?
 I: Mmm. Speciellt om man spelar med en kompis. Det är kul!
 K: De program som du ser på teve, ämm..., tycker du att de är bra?
 I: Joovisst... Fast ibland är det så barnsligt. Dom här som har Bolibompa och Bobster, de ska alltid hålla på och hålla på...
 K: Hålla på med vaddå?
 I: Äh, jag vet inte... de är så tillgjorda... Jag gillade det där som var på fredagarna när barnen tog över studion! Det var coolt! Hon som var programledare var cool.
 K: Du skulle vara en sån programledare! Och tycka till om hur barnprogrammen kunde vara istället.
 I: Ja... Visst... Ha ha! Då skulle jag ta bort alla finska program som ändå ingen tittar på! Och ha mera musikprogram som typ Grand Prix och sånt! Och så börjar Wild Kids igen. Det ska jag se.
 K: Är det ... med han Ola som är programledare?
 I: Ja... det är det. Han är cool. Han verkar gilla barn.

Jag har i samtalssituationerna försökt att föra in en diskussion om artiklarna 12, 13 och 31 från Konventionen om barnets rättigheter. Tyvärr kan jag här inte redovisa några svar från de yngre barnen om just Barnkonventionen, däremot från de lite äldre skolbarnen och framförallt från de unga informanterna. Några barn säger att de har pratat om Barnkonventionen i skolan och flera nämner organisationen BRIS, Barnens Rätt I Samhället, samt FN, Förenta Nationerna i samtalet. Flera skolbarn blir under samtalet upplivade vid tanken på att de har laglig rätt att uttrycka önskemål, har rätt till information som handlar om dem, och att de har rätt till vila och fritid samt deltagande i kulturlivet. Två gymnasieelever nämnde att de vid intervjutillfället haft skolval nyligen. ”Vi borde ha röstat om sånt som märks i skolvalet istället för bara på alla partier. Jag röstade blankt” var den ena gymnasistens kommentar. En annan äldre informant säger att det borde vara självklart att kolla med ungdomarna innan man satsar på kultur för dem. Informanten berättar om sin bekant från en glesbygdsort där kommunen tydligen byggt en lyxig ishockeyrink, men det fanns inget att göra för de andra som inte var intresserade av hockey. Informantens vän behöver exempelvis replokal och det finns inget café för unga i deras ålder att ”hänga på”. Informanten själv är nöjd med det kultur- och fritidsutbud som finns i Stockholm, men menar att för de utan pengar är det nog inte så lätt. En informant i skolåldern tar upp fler funderingar kring Barnkonventionen och jag har svårt att hänga med i tankebanorna:

I: Man borde demonstrera.

K: Varför då, menar du?

I: Jo, för att alla barn ska få vinna i rättegångar.

K: Hur menar du nu?

I: Jamen, det funkar ju inte att barn får säga till om allt!

K: Jaaa...Menar du att det inte skulle funka i verkligheten? Eller...

I: Nää, jag menar att det inte är så i verkligheten. Barn får inte säga till om allt.

/.../

K: Nu fattar jag vad du menar! Du menar att man borde demonstrera för att Barnkonventionen ska börja fungera i verkligheten? Att barn borde få ha mer att säga till om? Men att det inte funkar så nu?

I: Ja. Jag får ju i alla fall inte bestämma om jag inte vill gå till plugget. Man måste ju det... Och inte vad vi ska äta till middag. Alla barn...och läxorna sen.

K: Mmm...

I: Alla barn har det inte så bra som vi har här i Sverige.

K: Nää...Det...

I: Man borde demonstrera i rättegångar.

K: Rättegångar?

I: Ja! Fattar du inte!

K: Nej, faktiskt inte...

I: Men ... om barn PÅ RIKTIGT skulle få tycka som man ville så skulle det ju bli en massa bråk. Och då blir det ju rättegångar! Då skulle ju skolorna läggas ner!

K: Ja, det kanske du har rätt i...?

I: Just det. Och då ska man demonstrera och visa vad man tycker är fel och rätt.

Spontana samtal

Jag samtalade med en grupp skolbarn i vars skola man har satsat på ”ett handslag för idrotten”. Barnen får under skoltid pröva några olika sorters idrotter som de kanske aldrig kommer i kontakt med annars. Barnen var mycket nöjda och stolta över att just deras skola var med i ”ett handslag för idrotten” och de var enbart positiva till att pröva diverse idrotter. De var vid samtalstillfället även med i en rikstäckande tävling skolor emellan där det gällde att samla hopp. Varje fredag rapporterade barnen in hur många hopp de hade gjort under veckan och på skolgården rådde ett nästan febrilt hopprepshoppande.

Vid en annan skolgård samtalade jag av en händelse med tre äldre barn om den sjunde och sista Harry Potterboken. Samtliga tre skulle, då boken släpptes, köa till att köpa boken klockan 12 på natten, de planerade för hur de skulle klä ut sig och spekulerade om bokens slut.

Några barn i åttaårsåldern uttryckte frustration över hur lite veckopengen egentligen räcker till. Ett barn räknade ut hur länge man skulle behöva spara för att ha råd med åkband och sockervadd på Gröna Lund. De berättade för mig om en klass som hade vunnit en heldag på just Gröna Lund och hur dagen hade avlöpt. Man funderade även på kreativa idéer för att samla, vinna, alternativt sno, pengar för att även deras klass kunde få åka dit.

Under en tunnelbaneresor tillsammans med flertalet skolbarn läste en elev filmrecensionerna högt ur en tidning. Flera av barnen protesterade högljutt mot recensionerna och sade att de som fick dåligt betyg borde ha fått bra och tvärtom. Alla var rörande överens om att recensenten var helt dum i huvudet och någon sade att de borde ha frågat dem istället.

Vid en släktsammankomst talade jag med barn och unga i alla åldrar om medbestämmande, önskemål och förhoppningar vad det gäller kultur och fritid. En av de äldre deltagarna på sammankomsten menade att det är bra med Internet, allt man vill söka efter och kolla upp finns ju där. På Internet är det också vanligt att ungdomar är med och påverkar, mejlar förslag till politiker och debattchattar, menade tonåringen. Samtalet rörde sig vidare och efter ett tag kom vi in på evenemang som man inte hittar information om på nätet, exempelvis så visste min bekant om tid och datum för den hemliga organisationen Reclaim the streets kravaller innan de gick av stapeln.

Skolbarn berättade för mig att de ska till det lokala biblioteket med klassen. Informationen verkar ha varit bristfällig vad det gäller studiebesökets innehåll och syfte. Två barn blev bestörta då det under samtalets gång framkom att de på biblioteket ska få träffa en författare. Här hade de gått och sett fram emot att få ett eget lånekort i flera dagar! Och så ska det

komma en gammal författare! Jag blandade mig i barnens samtal och sade att tanken är säkert att alla ska få lånekort, lära sig att låna böcker och hitta på bibblan, samt träffa en författare.

Vid en parklek i Stockholms innerstad deltog jag i en mycket upprörd diskussion. Parkleken har skatepark och sedan flera månader har det varit en stor skada i betongen i den ena skatepoolen. Flera barn och unga har tydligen skadat sig och då jag besökte parkleken hände det igen. Mycket upprört anklagade besökarna parklekspersonalen för att inte göra något åt betongskadan. Personalen berättade då om beskedet att återigen ska parklekarnas verksamhet säljas ut och den eller de som lägger det lägsta anbudet får ta över. Hur entreprenörerna sedan utformar verksamheten är det ingen som vet och fram tills allt är klart har parklekspersonalen inköpsstopp och inga pengar till underhåll. Personalen beklagar att de inte har någon mer information att ge besökarna mer än att de inte vet någonting mer förrän förhoppningsvis till hösten. Det enda de kan göra nu åt skadan i betongen är att försöka spärra av just den skatepoolen. Besökarna, som var i blandade åldrar, reagerade med chock, uppgivenhet, ilska och även med beslutsamhet. Flera var ursinniga över att det inte satsas ens så mycket så att man kan laga betongen, många oroade sig över framtiden eftersom andra skateparker tar inträde, någon såg framför sig ett scenario där entreprenören skulle bygga bostäder och en besökare bestämde sig för att samla in namnunderskrifter mot utförsäljningen. Frågan om parklekens övriga verksamhet kom också upp och man var rörande överens om att utan Maggan och Micke skulle det inte bli lika roligt. Vem skulle då hålla ordning och fixa med plåster och bullar?

Sammanställning av informanternas svar

Informanterna har idéer, förslag och funderingar kring deras kulturutövande och fritid och de ser tydligt problem och brister i de satsningar som har nått dem. Jag ser i alla fyra former av svar en intresseuppdelning vad det gäller informanternas åldrar. Jag har medvetet inte registrerat informanternas åldrar och kön, eftersom det inte var betydelsefullt för mitt syfte och mina frågeställningar. Jag har dock tillgång till informanternas ungefärliga åldrar då jag exempelvis från enkätinsamlandet har noterat vilken klass jag har fått svar ifrån. Vid en sammanställning av materialet syns intressanta skillnader mellan åldersgrupperna vilket gör att jag här ändå delar upp informanternas svar i fyra grova huvudgrupperingar.

Förskolebarnen

Förskolebarnen är nöjda med den kultur som de möter, även om det uttrycks en önskan att få bestämma mer själv. De mindre barnen möter kultur helt på de vuxnas villkor.

6- till 12 åringarna

6- till 12 åringarna hoppas, vill och tror på mycket i svaren till enkätfrågorna. Många fullkomligt sprutar ur sig idéer, både skriftligt och muntligt vid samtalen. Samtidigt ser jag en besvikelse över satsningar som har nått dem och som inte alla gånger varit så lyckade. 6- till 12 åringarna samt de unga informanterna är de som är mest bekymrade och frustrerade över ekonomin, de har önskemål och lust till mer kultur, men pengar samt tid hindrar dem. Flera uttrycker i intervjusamtalen att de sällan har råd eller tid till det som verkar roligt samt att tiderna inte passar med deras övriga situation. Det som är slående vid både enkätsvaren, intervjusamtalen och vid de spontana samtalen är att barn i hela grundskolåldern efterlyser mer ”happenings” för dem. De vill bli överraskade, bjudna, få möjlighet att prova på, de vill gärna känna sig utvalda och de vill utvärdera upplevelser själva. De vill medverka och tycka till, de vill bli tillfrågade dels om livet i allmänhet, men även om kultursatsningar. 6- till 12 åringarna från Stockholm uttrycker sig mer kring förhoppningar än de från Östergötland, de östgötska barnen i den här ålderskategorin är något mer sparsamma med förslag och önskemål.

I svaren syns aspekten makt och det framkommer tydligt att det är de vuxnas ramar som formar skolbarnens möjligheter för möten med kultur, antingen det sker genom skolan eller på fritiden. I svaren till BO´s webbfråga, men även i intervjusamtalen, framkommer att flera är oroliga över att inte få plats, att inte komma med och att inte vara bra nog för att platsa, samt att det är könsbundna satsningar då kommunerna satsar på kultur. I den här ålderskategorin efterfrågas även mer information och jag har utifrån alla fyra svarsgrupper kunnat utläsa en kränkt ton och stor bestörtning över att bli förfördelade.

De unga

Jag har noterat en mycket tydlig skillnad i enkätsvarandet i åldersgruppen 12 åringar till ungefär 15- 16 åringar, jämfört med övriga åldersgrupper. De unga informanterna är negativa, både vad det gäller temaårssatsningen och kultursatsningar i stort, men även avseende fritidsutbudet. Enkätsvaren från Östergötland är dock något mer positiva än de från Stockholm. I enkätsvaren från fritidsverksamheter i yttre delar av Stockholmsområdet syns en större rastlöshet än från innerstadsbarnen och ett exempel på detta är formuleringen: ”Gör något för oss NUUUU!!!!!!”. I informantgruppen som helhet syns även det faktum att de nås av kultur, oavsett om de vill det eller inte. Vid intervjusamtalen har de unga informanterna först inget minne av att de har gjort någon som helst kulturell aktivitet. Då vi talar vidare visar det sig att de exempelvis har varit på teater med klassen, de har gjort studiebesök på museer,

de har dans på schemat, de har haft konstverksamhet och de har tittat på film i skolan. 6- till 12 åringarna och gymnasieungdomarna är snabbare med på noterna vad det gäller begrepp som kultur, satsningar, Barnkonventionen och så vidare. De ungas enkätsvar är kortast formulerade och vid intervjusamtal har det ibland känts svårpratad. Här återfinns naturligtvis även positiva svar och erfarenheter, men trenden är tydlig, det finns ett missnöje och en form av förnekelse av kultursatsningar. Jag ser även vid samtal och i enkätsvaren en skadad tilltro och en medvetenhet om att det till syvende och sist är de vuxna som kommer att bestämma om kultursatsningar för barn och unga: ”Dom gör ju som dom vill i alla fall. Det blev ju inget av det där barnkulturåret. Du ser!”

Gymnasieungdomarna

Det är framförallt från gymnasieungdomarna som jag har mött den tydliga cynismen både i enkätsvar, intervjusamtalen och vid spontana samtal. Cynismen återfinns även i enkätsvaren från de unga mellan 12 år och gymnasieåldern, men inte lika tydligt kritiskt uttalad, där finns mer en form av trötthet och pessimism. Gymnasieinformerarna vill helst inte ingå i olika kultursatsningar, de verkar vilja stå bredvid och betrakta för att sedan formulera sin egen åsikt, ofta ifrågasättande: ”Varför måste de ha åldergräns på konserter? Jag vill inte dricka öl, jag vill se musiker som kommer till Sverige och spelar. Det borde jag få göra fast jag är 17”. Gymnasisterna har även slutat att delta i offentligt finansierade kultursatsningar, som Kulturskolan, till förmån för exempelvis eget musicerande i band. Samtliga är väldigt positiva till kultur och det är i den här informantgruppen som formuleringar av de egna uttrycken som barns och ungdomars kultur framkommer: ”Om jag och mina riot girls dansar är ju det också kultur ...som om nån vuxen danstrupp dansar. Såklart”. I övriga åldergrupper är deras egna uttryck inget som de självmant tänker på när vi talar om kultur. Gymnasieungdomarna vet även hur de ska söka information och har en större medvetenhet än övriga informanter om Barnkonventionen, de har kunskap om möjligheter samt rättigheter att påverka beslut. I den här ålderskategorin återfanns 6 av de 7 positiva svaren vad det gällde enkätens fråga 1, vet du att nästa år, 2007, är utlyst som barnkulturåret. Gymnasieungdomarna betonar även frihet, individualitet och alternativitet som viktiga delar och jag har inte märkt av den ekonomiska aspekten för kulturkonsumtion lika tydligt som i grupperna 6- till 12 åringarna och de unga. Jag ser ingen geografisk skillnad mellan de östgötska ungdomarna och de från Stockholm.

Reflektion kring resultatdelen

Jag är medveten om att resultatet av mina frågeställningar är tolkade av mig och inte av informanterna själva. Jag måste därför, i enlighet med min tidigare diskussion om barns perspektiv och barnperspektiv, konstatera för mig själv och eventuell läsare att i resultat och i diskussion är ett välvilligt vuxenperspektiv på barnens perspektiv, ett barnperspektiv, tillämpat. Jag har, som tidigare nämnts, genom arbetets gång haft en ambition att bjuda in barn och unga som medforskare. Jag tycker att jag har både lyckats och misslyckats med min intention. Informanterna från intervjusamtalen är den grupp av barn och unga som jag har kunnat involvera vad det gäller studiens syfte och utveckling i störst utsträckning. Som jag tidigare nämnt hade jag vid materialinsamlandet redan en form av etablerad kontakt med de barn och ungas om jag intervjuade. Vid möten med övriga informanter har tillfälle inte funnits för att fördjupa kontakten, alternativt har informanterna visat med tydlighet att de inte har varit intresserade. Jag har märkt att de barn och unga som jag har mött spontant under materialinsamlandet inte har varit speciellt intresserade av att vara medforskare. Den största andelen av enkäten har inte delats ut av mig, utan har distribuerats genom lärare eller verksamhetsledare, och det är svårt att få en sammantagen bild av hur de vuxna har presenterat studien och möjligheterna till att medverka ytterligare. Genom att de kvantitativa intervjuerna har avslutats med att jag har upprepat informanternas svar för bekräftelse eller dementi och de skriftliga enkäterna har återgetts ordagrant kan jag sluta mig till att svaren på de av mig formulerade frågorna är så nära barnens perspektiv som jag, i formen för denna studie, kan komma. Svar och åsikter kan naturligtvis ändras, men min intention har varit att se varje svar som ett svar, även de blanksvar som jag registrerat på den skriftliga enkäten. Jag har även tagit fasta på de enkätsvar där informanterna har uttryckt sig på andra sätt än att direkt svara på frågorna. Det har i vissa fall varit för abstrakt och komplicerat att tala om Barnkonventionen och kultursatsningar. Jag, och även informanterna själva, har då försökt att föra in samtalen på allmänt prat om kultur och fritid. Jag fann under arbetets gång att jag som forskare var mer bekväm med de spontana samtalen än med de i förväg bokade intervjusamtalen. Informanterna har då även talat med mig mer avslappnat och spontant än vid intervjusituationerna. Jag är även medveten om att av de djupintervjusamtal som jag har fört med 21 barn och unga har alla informanterna någon form av personlig relation till mig, de växer alla upp i Stockholmsområdet och samtliga är barn till medelklass och övre medelklassföräldrar.

DISKUSSION OCH AKTUELL DEBATT OM BARN OCH UNGAS KULTUR

Diskussion

Jag vill här med stöd från tidigare forskning lyfta fram mina informanternas svar i relation till aktuella satsningar på barnkulturområdet.

Mot bakgrund av mina informanternas svar ser jag ett glapp mellan barnens upplevelser och tolkningar och Konventionen om barnets rättigheter och det gäller främst artikel 12, Åsiktsfrihet och rätten till att bli hörd, men även artikel 31, Vila och fritid och artikel 13, Yttrande och informationsfrihet samt artikel 4, Genomförande av rättigheterna. Glappet bekräftar även i tidigare nämnt material som exempelvis ”Mer plats för mindre medborgare. Barnperspektivet i statliga myndigheter 2003”, i ”Barn och ungas rätt till kultur” samt i Aktionsgruppen för barnkulturs betänkande. I svaren från alla fyra åldersgrupper har jag noterat önskemål om att få komma till tals mer än vad som nu är fallet. Det faktum att gymnasieungdomarna är de informanter som bäst känner till Konventionen om barnets rättigheter, och dessutom omsätter artiklarna i praktiken, visar att Sverige inte tillförsäkrar alla barn som är i stånd att uttrycka sina åsikter yttrandefrihet.

Vid en sammanställning av mina informanternas svar syns en tydlig nivåskillnad vad det gäller teori och praktik avseende de kulturpolitiska mål som utgör grunden för kulturpolitiken. Exempel på detta är formuleringen från Jämlikhetsmålet, där det finns att läsa att kulturpolitiken ska ”verka för alla människors möjlighet och lust att vara en del av kulturlivet, att uppleva kultur och ägna sig åt eget skapande”.¹²⁵ Från Yttrandefrihetsmålet återfinns formuleringarna om förutsättningarna för yttrandefrihet: en ”reell yttrandefrihet kräver att alla har tillgång till ett språk /.../ kräver också att det finns en mångfald arenor som är lättillgängliga”¹²⁶ samt att det även ”krävs att barn och unga har tillgång till språkliga och kulturella verktyg”.¹²⁷

Med stöd från Bourdieus fältanalys och Foucaults maktteorier ser jag den hierarkiskt uppbyggda diskurs inom vilken barn och unga bemöts och behandlas som ”becomings” för att vidmakthålla generationsordningen och dikotomierna barn - vuxen. Eftersom vuxna innehar makten över definitionerna visas en ordning där barnkulturens innebörd och förutsättningar formas på vuxenvärldens villkor. Mina yngsta informanter möter kultur helt på de vuxnas villkor, i en diskurs där de vuxna bemöter barnet som en tabula rasa, och det är till stor del

¹²⁵ Kulturrådet, *Verksamhet*: s. 21.

¹²⁶ *Ibid.* s. 20.

¹²⁷ *Ibid.* s. 20.

tillfälligheter som gör att vuxna erbjuder de minsta barnen kultursatsningar genom förskolan eller privat. Flera informanter efterfrågar det reella barnperspektivet när de uttalar att de vill att skolan eller makthavare frågar dem, barnen och ungdomarna, om hur de vill att kultur- och fritidssatsningar för dem ska se ut. Om vuxenvärlden anammar Konventionen om barnets rättigheter och styrdokument på ett mer praktiskt plan än tidigare kan maktrelationer blottläggas och diskurserna om barndom och barn som medskapare av sin kultur och sina kulturer framträda.

Suzanne Ostens citat belyser att det är tjänstemännens perspektiv som dominerar när hon retoriskt frågar om man vågar experimentera och slarva på samma sätt med etiken vid insamlande av information från vuxna, som det görs vid de få tillfällen som barn och ungas tankar och åsikter efterfrågas. Flera av mina informanter uttrycker en otålighet vid intervjusamtalen och de har en irriterad ton i de skriftliga svaren då jag frågat vad de *tror* att det kommer att bli av barnkulturåret. Hösten 2007 pågår fortfarande den barnkulturutredning där berörda parter bland annat inväntar regeringens strategi för att långsiktigt satsa på barnkulturen. Rubriken på utredningen ”Tänka framåt, men göra nu” rimmar illa med det faktum att betänkandet, enligt regeringens hemsida i oktober 2007, endast har nått till steg 2 av 7 i förfarandet.¹²⁸ Jag förstår till fullo den skadade tilltron och cynismen som återfinns i en del av mina informanter svar, framförallt hos grundskolebarnen.

Trondman och Lebeda bekräftar att statusen för studier som avser vad barn och unga tycker och tänker inte är särskilt hög inom det kulturvetenskapliga fältet. Helander skriver att de kulturella yttringarna - här barnkulturen - ofta kan vara en del av vuxenvärldens försök att få kontroll över barn och barndom med hjälp av vuxnas normer, värderingar och förväntningar. I min resultatdel konstaterade jag att gymnasieeleverna, de som hade kunskap om Konventionen om barnets rättigheter i störst utsträckning av mina informanter, ställer sig utanför vuxenvärldens utformade barnkultursutbud. Jag ser i en del av de äldre informanternas skriftliga och muntliga uttalanden att de har verktyg för att positionera sig och formulera sin egen kontext. 6- 12 åringarna är de som upprörs mest av att vuxenvärlden inte respekterar, tillfrågar och informerar dem om kultur och fritid. Det är i gymnasieungdomarnas syn på kulturyttringar och positioneringar samt i 6- 12 åringarnas efterfrågan av det reella barnperspektivet som jag märker av paradigmskiftet vad det gäller barndomsbegreppet och barnkulturbegreppet. Jag kan i en analys av informanternas svar utläsa diskurser som Barnet

¹²⁸ www.regeringen.se.

som har rättigheter - 6- 12 åringarna, Det kompetenta barnet - gymnasieeleverna och Det sårbara barnet - de unga. De yngsta informanterna bemöts som Barnet som tabula rasa.

James och Prout skriver, som tidigare nämnts, om den senare tidens barndomsforskning där man nu studerar flera barndomar parallellt. Det nya sättet att studera barndomar gör att en bild av barn som en minoritetsgrupp, bland andra diskriminerade marginaliserade grupper berövade sina demokratiska rättigheter framträder. Barndomsforskare idag framhåller barnens rätt att bidra med sina egna perspektiv på sina villkor och sina situationer.¹²⁹

Enkätsvaren från kommunen i Östergötland visar en större förhoppning och positivism, medan det i svaren från Stockholm syns en större pessimism. Jag kan även se skillnader vad det gäller svaren från Stockholms innerstadsskolor respektive informanter från Stockholms förorter. Vid svar insamlade vid skolor och verksamheter i Stockholms förorter har jag noterat en otålighet inför satsningar och förakt för den kultur som nått dem. Innerstadsinformanterna verkar överlag mer nöjda med utbud och den kultur som konsumerats. En ökad individualism och en större förståelse för barn och ungas olika levnadsvillkor och situationer vid kultursatsningar skulle ge det offentligt finansierade kulturutbudet för barn och unga ett annat djup. Aktionsgruppen för barnkultur konstaterar i sitt betänkande att det offentliga kulturutbudet skiljer sig åt beroende på var i landet man bor och menar att de strukturella förutsättningarna kunde se betydligt bättre ut.¹³⁰

I svaren från informantgruppen de unga framkommer med tydlighet behovet av att kultur- och fritidsaktiviteter måste vara billigare. Informanterna uttrycker även behov av att kultur- och fritidsutbudet behöver utformas på annorlunda sätt än tidigare för att praktiskt passa barnens verklighet. Birgitta Qvarsell skriver om distinktionen mellan barnens behov och barnens rätt, och menar att forskning om barn ofta har fokuserat vid behoven, och vad man antar är barns generella behov. Hon skriver vidare om Konventionen om barnets rättigheter och tankar om barnets rätt till respekt vilket har kommit att färga värdegrunden hos forskare. Problemet, menar Qvarsell, är att den vuxne forskaren inte har barnets kunskaper, utan istället sina egna föreställningar om barns behov och rätt till det egna perspektivet.¹³¹

Barnkulturåret Ungkultur 07

Jag kommer att fokusera det här kapitlet på det inställda barnkulturåret, Ungkultur 07.¹³² Jag

¹²⁹ James & Prout. (2003).

¹³⁰ ”Det ser lite olika ut...” s. 14.

¹³¹ Qvarsell. (2003) s. 103.

¹³² ”Uppdrag till Statens Kulturråd att förbereda och samordna Ungkultur 07”. U2006/4307/Kr.

saknar nämligen här barnens och ungdomarnas delaktighet och informationsrätt, både vad det gäller den tidigare planeringen, samt informationen om temaårets vara och icke vara. Detta överensstämmer i praktiken inte med vad Sverige har ratificerat.

Jag redovisar enkätsvar och tillvägagångssätt för insamlandet mer ingående i uppsatsens metod- och materialdel samt i resultatdelen ovan, men i korta drag kan delar av undersökningen ur den här aspekten sammanfattas med att ett mycket litet antal, endast 7 stycken, visste under hösten 2006 att nästa år då var utlyst som barnkulturår. Ungefär hälften av barnen och ungdomarna har lämnat positiv respons och kreativa förslag på frågan om vad de skulle *vilja* att temaåret innehöll och innebar, medan en mycket stor andel av svaren visar en negativism, pessimism och illusionslöshet vad det gäller frågan om vad de *tror* att året kommer att innebära och innehålla. Jag har konstaterat många blanksvar, framförallt på frågan om vad de tror att temaåret kan innehålla, något som jag inte tolkar som bristande engagemang, utan snarare som oförmåga att föreställa sig vad ett barnkulturår faktiskt skulle kunna innebära för dem.

Då jag ringde runt till en stor mängd rektorer för skolor och verksamhetsledare för att få tillstånd till att genomföra undersökningen möttes jag av en massiv ovilja till att samarbeta. Jag har full förståelse om man på skolor runt om i Stockholm och övriga landet har en hög arbetsbelastning och att en enkät om barnkulturåret inte har högsta prioritet hos rektorerna. Flera av rektorerna och verksamhetsledarna har svarat att de varit tvungna att sälla bland alla de enkäter och undersökningar som studenter och organisationer vill göra, men även att barnen och ungdomarna är "enkättrötta". Vad jag har erfarit är dock att lärare och anställda inom kultur- och fritidssektorn gärna har hjälpt till och ställt upp, till och med på sin egen fritid. De barn och ungdomar som jag själv har träffat, både i de mer formella enkät- och intervjusammanhanget och i informella situationer, har varit entusiastiska och hjälpvilliga. Jag har funnit att det måste öppnas upp för nya möjligheter, kanaler och arenor än skolan för att nå alla barn och unga och deras åsikter och idéer, eftersom skolan är en så pass suverän verksamhet där vuxenvärlden sätter stopp för nya infallsvinklar. Skolan och lärare har dessutom mycket litet utrymme för extra uppgifter. Jag har även funnit att det finns en stor regional skillnad i engagemang och vilja. Då jag vände mig till skolor och verksamheter i en kommun i Östergötland möttes jag av entusiasm, välvilja och positivism. En ledare för en kulturverksamhet utbrast vid ett första telefonsamtal: "Tänk att vi får vara med och påverka så här mitt i händelsernas centrum!". Mer än hälften av de skriftliga enkäterna från skolsammanhang har jag nått genom hjälpsamma lärare från kommunen i Östergötland.

Jag har även under hösten 2006 varit i kontakt med Barnombudsmannen som har cirka 180 referensskolor i hela landet.¹³³ BO har varit tvungna att begränsa sina enkätutskick till två gånger per termin för att inte eleverna ska tröttna, men man vill gärna fråga barnen om mycket mer än vad det i skolan finns utrymme för. Då jag parallellt läser Konventionen om barnets rättigheter står det klart att Sverige på många punkter faktiskt inte följer de paragrafer som ratificerats. Exempelvis frågade BO under våren 2005 sina kontaktklasser om medbestämmande och möjlighet till att utnyttja sin yttrandefrihet samt vad barn och unga egentligen tycker om den kultur som erbjuds. På frågan om de som bestämmer ska fråga barn och unga innan de fattar beslut som berör barn och unga svarar 72 % av eleverna ett ja, absolut, och 17 % svarar kanske. 76 % svarar att det är viktigt att de från kommunen träffar barn och unga för samtal inför beslut och på frågan om beslutsfattare från kommunen har frågat och samtalat med dem om vad de tycker svarar 61 % nej och 26 % vet ej.¹³⁴ Tyvärr fanns det då inte utrymme och resurser för en fördjupad undersökning. I Konventionen om barnets rättigheter finns det att läsa, under artikel 12, angående barnets rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör barnet: "För detta ändamål skall barnet särskilt beredas möjlighet att höras, antingen genom företrädare eller ett lämpligt organ [...]".¹³⁵ Såvitt jag vet hade det inför barnkulturåret inte gjorts någon analys där barnens perspektiv, önskemål och idéer har efterfrågats vare sig genom lämpligt organ, företrädare eller genom direkta förfrågningar.

Birgitta Qvarsell skriver i "Barns rätt till kultur - för lek, studier och arbete" ur *Barns rätt till kultur* bland annat om barns rätt att själva få välja sin kultur. Hon menar att barn och barndom förknippas allmänt med oförmåga till självständigt tänkande och skriver: "Detta kan leda till att barnets rättigheter kräver ombud för att bli beaktade, något som ju kan vara viktigt och positivt. I vissa sammanhang kan emellertid ombud också hindra barns rättigheter".¹³⁶ Pågående satsningar på barnkultur är att barn och unga ska få tillgång till mer kultur i skolan. Skolan blir då ett organ och ett ombud för elevernas talan. Ett exempel på att skolan som ombud kanske inte alltid är så lyckat visar undersökningar som redogörs i "Konst, hur man lever å lite annat" där det framkommer att eleverna själva i mycket liten utsträckning är med och påverkar det kulturella utbudet i skolundervisningen.¹³⁷ Johanna Schiratzki skriver i *Barnrättens grunder* om det faktum att barnets omgivning består av det offentliga och det

¹³³ www.bo.se.

¹³⁴ "Tänka framåt, men göra nu. Så stärker vi barnkulturen". SOU 2006:45. s. 224.

¹³⁵ "Mänskliga rättigheter: Konventionen om barnets rättigheter". s. 38.

¹³⁶ "Barns rätt till kultur - för lek, studier och arbete". s. 37.

¹³⁷ "Konst, hur man lever, å lite annat".

privata.¹³⁸ Kulturutbudet för barn och unga i det privata varierar naturligtvis enormt och är svårt att statistiskt mäta och jämföra. Den offentligt sponsrade kulturen för barn och unga, däremot, är mät- och utvärderingsbar. Det verkar även som att det är enklast att förmedla en stor del av den offentligt finansierade barnkulturen genom skolan. Jag kan förstå att barn och unga inte är delaktiga i utformningen av kulturen de möter i skolan eftersom jag inför arbetet med min enkät har funnit att det har varit väldigt tidskrävande och näst intill omöjligt att få kontakt med eleverna och deras åsikter genom skolan. För att få de mindre barnens perspektiv, i form av samtal och intervjuer, har jag behövt föräldrars godkännande, distribuerat genom stressade förskolechefer.

Den förra regeringen utlyste året 2007 som barnkulturår och gav så pass sent som i juni 2006 Statens Kulturråd uppdraget att förbereda och samordna temaåret inom befintlig budget. Aktionsgruppen för barnkulturs betänkande och kartläggning är en del av de förberedelser som på nationell nivå har gjorts för att förbereda inför en stor barnkultursatsning, med start under barnkulturåret. I uppdraget från Utbildnings- och Kulturdepartementet finns att läsa: ”För att långsiktigt stärka barnkulturens ställning är det angeläget att den statliga kulturen utifrån sitt kulturpolitiska uppdrag samt sin breda kunskap och sitt engagemang för frågorna genomför insatser under året”.¹³⁹ Under rubriken Inbjudan räknas viktiga parter upp. Där nämns inte barn och unga, däremot formuleras det längre fram i texten att ett av syftena med temaåret är att stärka barn och ungas inflytande i kulturlivet.¹⁴⁰

Barnombudsmannen har, för att få in nytt fördjupat underlag, på uppdrag av Aktionsgruppen för barnkultur under hösten 2005 sammanställt en stor undersökning bland 1100 barn och unga. BO frågade bland annat om barn och ungas kulturvanor i skolan och på fritiden. Andelen nöjda elever är mindre än det antal som ansåg sig vara missnöjda med det kulturutbud de mött under skoltid. Bland annat är de missnöjda med besök på teater och bibliotek.¹⁴¹ I bilagan om den offentligt finansierade kulturen för barn i Sverige framkommer där tydligt den ojämna fördelningen av kulturutbudet över landet, men även att fler än de som får möjligheten vill ta del av kulturverksamheter. Faktorer som kön, särskilda behov, glesbygdsproblematik och familjers ekonomi belyser det otillfredsställande resultatet.¹⁴² I Konventionen om barnets rättigheter, artikel 31, återfinns formuleringen: ”Konventionsstaterna skall respektera och främja barnets rätt att till fullo delta i det kulturella

¹³⁸ Schiratzki, s. 15 f.

¹³⁹ ”Uppdrag och inbjudan att medverka i Ungkultur 07”. s. 1.

¹⁴⁰ Ibid. s. 2.

¹⁴¹ ”Tänka framåt men göra nu. Så stärker vi barnkulturen”. s. 225 ff.

¹⁴² ”Det ser lite olika ut... En kartläggning av den offentligt finansierade kulturen för barn”.

och konstnärliga livet och skall uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet samt för rekreations- och fritidsverksamhet.¹⁴³ Här kommer återigen uppdelningen mellan det privata och det offentliga in. Regeringen kan bereda alla elever ett likvärdigt kulturutbud, genom exempelvis skolan eftersom vi har skolplikt i Sverige, men hur gör man med fritiden, kultur och fritid är ju sedan länge sammankopplade begrepp, på gott och ont. Även här blir det det offentligt finansierade fritidsutbudet som måste jämföras i kommuner, regioner och landsting emellan. Men de barn och unga som av olika anledningar inte får ta del av ett visst kultur- eller fritidsutbud? Här förefaller Konventionen om barnets rättigheter tyvärr ganska tandlös. Schiratzski skriver att en av barnrättens fokusfrågor är hur ansvaret under barnets utveckling ska fördelas mellan föräldrar och samhälle¹⁴⁴ och jag har i mitt material till uppsatsen funnit att det hittills har fattats många beslut utifrån ett vuxet barnperspektiv, inte från barnens perspektiv.

Vad jag tycker saknas i Aktionsgruppens material, och som också nämns i betänkandet, är en fördjupad kartläggning där barnens perspektiv lyfts fram. Det intressanta för en förändring och uppföljning är att i mer kvalitativa samtal fråga *vad* de inte är nöjda med och *hur* tycker de att exempelvis barn- och ungdomsbiblioteken skulle kunna bli bättre. Återigen blir jag förvånad över att skolorna inte har ålagts att ta tiden och ansvaret över att förmedla information vad det gäller barn och ungas åsikter. Genom skolan ges ju möjlighet att nå de allra flesta barn i hela landet mellan 7 och 18 år och genom förskolorna de mindre barnen. BO's 180 referensskolor är knappast ett antal som representerar Sveriges alla skolor.

I delar av min referenslitteratur av senare datum finns tydliga signaler om att ett paradigmskifte är under utveckling och en ny syn på barn, barndom, barnperspektiv, barns kultur och barns rättigheter är under framväxt. En stor del av mitt aktuella kulturpolitiska material tar upp just vikten av medbestämmande och delaktighet vad det gäller kultursatsningar för barn och unga, samt en efterfrågan av barnens perspektiv, istället för det välvilliga vuxenperspektivet på barnperspektivet. Då en förkrossande liten andel respondenter i min enkätundersökning visste om att nästa år då var utlyst som barnkulturår kan jag dra slutsatsen att ingen informationssignal eller förfrågan om delaktighet vad det gäller temaårets utformning och innehåll hade skett. Jag har även mycket svårt att tro att det gick ut ny, aktuell, information till barn och unga i landet då temaåret inställdes med motiveringen: "En sådan satsning riskerar dock att bli kortsiktig, utan en tydlig strategi för hur kulturen skall kunna stärkas för barn och unga på längre sikt. Det tidigare utlysta temaåret Ungkultur 07

¹⁴³ "Mänskliga rättigheter: Konventionen om barnets rättigheter". s. 48.

¹⁴⁴ Schiratzski. s. 15 f.

skall därför inte genomföras”.¹⁴⁵ Planeringen inför barnkulturåret hade trots allt kommit så långt, då det i oktober 2006 avblåstes, att man på olika institutioner, kommuner och verksamheter runt om i landet ändå genomförde ett år med fokus på kultur för unga. Inte heller den informationen tror jag når barn och unga.

Barnombudsmannen och Statens Kulturråd har i skriften ”Barn och ungas rätt till kultur”, inför satsningen barnkulturåret 2007, sammanställt en rad konkreta frågeställningar i form av punkter, för en analys av kommuner, landsting och regioners förutsättningar av barns och ungas rätt till kultur utifrån de kartläggningar och nationella styrdokument som finns.

Övergripande råd för att ge varje barn sin rätt att fritt delta och uttrycka sig angående deras kultur är att det i varje kommun, landsting och region bör finnas:

1. Ett systematiskt arbete med att tillhandahålla lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet.
2. En möjlighet för barn och unga att komma till tals när beslut fattas om kultur.
3. Ett kulturellt utbud skapat speciellt för barn och unga.
4. En möjlighet för barn och ungdomar att själva skapa i olika former och att ta del av andra barns och ungdomars kulturella och konstnärliga uttryck.
5. Ett kulturellt utbud tillgängligt för alla barn och unga.¹⁴⁶

Kulturrådet och Barnombudsmannen listar även i form av frågeställningar som ”Ges barn och unga möjlighet att komma till tals utifrån olika förutsättningar såsom ålder, kön, språk, religion, nationellt, etniskt eller socialt ursprung, bostadsförhållanden eller funktionshinder?”,¹⁴⁷ eller ”Utvärderas det lokala eller regionala kulturutbudet systematiskt utifrån vad barn och unga tycker, önskar och vill?”,¹⁴⁸ samt ”Återkopplas besluten till de barn och unga som beslutet rör?”.¹⁴⁹ Här finns även förslag på att varje kommun borde ha webbsidor utformade för barn och unga, just för att nå ut till dem och få ökad möjlighet till att ta reda på deras åsikt inför beslut och satsningar. I de förslag till åtgärder som nämns finns större möjligheter än tidigare att följa artikel 13 ur Konventionen om barnets rättigheter, där det står att barnet ska ha rätt till yttrande- och informationsfrihet. ”Denna rätt innefattar frihet att oberoende av territoriella gränser söka, motta och sprida information och tankar av alla slag, i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som barnet väljer.”¹⁵⁰

I skriften ”Mänskliga rättigheter: Konventionen om barnets rättigheter” problematiseras det faktum att konventionen är en så kallad ”mjuk lag” och att kränkningar mot den inte tas

¹⁴⁵ Budgetpropositionen del 17. s. 62.

¹⁴⁶ ”Barn och ungas rätt till kultur”. BI 2006:02. s. 8.

¹⁴⁷ Ibid. s. 9.

¹⁴⁸ Ibid. s. 10.

¹⁴⁹ Ibid. s. 10.

¹⁵⁰ ”Mänskliga rättigheter: Konventionen om barnets rättigheter”. s. 38.

upp i en internationell domstol, utan att den mer utgör starten för en diskussion och debatt i varje land om barns situation. Artikel 4 tar upp frågan om politiska åtgärder för att genomföra konventionens krav: ”Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och andra åtgärder för att genomföra de rättigheter som erkänns i denna konvention. I fråga om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter skall konventionsstaterna vidta sådana åtgärder med utnyttjande till det yttersta av sina tillgängliga resurser och, där så behövs, inom ramen för internationellt samarbete”.¹⁵¹ Hur och i vilken utsträckning regeringarna genomfört artiklarna speglar den politiska viljan och hur allvarligt de har tagit på konventionen. Jag har märkt under arbetet med min uppsats att Sverige inte har ägnat ”det yttersta av sina tillgängliga resurser”¹⁵² på samordning och satsningar inom barn- och ungdomskulturområdet, inte heller fanns den politiska viljan att i tid förbereda och efterfråga barnens perspektiv eller ge information vad det gällde barnkulturåret. I det regleringsbrev för 2007 som Kulturdepartementet har gett Statens Kulturråd i december 2006 finns det att läsa att man från den nya regeringens sida vill arbeta långsiktigt för att stärka barnkulturen och man vill få med ett barnperspektiv och barnens rätt till medbestämmande.¹⁵³ Det ska bli intressant att se varför man har valt formuleringen barnperspektiv istället för barns perspektiv. Är det för att det är så besvärligt och tidskrävande att samla in information med barnens perspektiv?

Skapande skola

Kulturdepartementet aviserar i budgetpropositionen för 2008 en årlig satsning på mer kultur i skolan för landets unga i årskurs 7 - 9 i form av ett stimulansbidrag. Satsningen benämns Skapande skola och i en informationsfolder finns att läsa att den bygger på de positiva erfarenheterna från den norska satsningen Den kulturelle skolesekken och på förslag från Aktionsgruppen för barnkulturs betänkande ”Tänka framåt, men göra nu. Så stärker vi barnkulturen”. 55 miljoner kronor per år, cirka 175 kronor per elev och år, ska fördelas genom Statens Kulturråd och målet med satsningen är att ”genom en ökad samverkan med kulturlivet, långsiktigt integrera kulturella och konstnärliga uttryck i skolans arbete, vilket bidrar till att nå kunskapsmålen i högre grad”.¹⁵⁴ Kulturdepartementet skriver att satsningen riktar sig till just årskurs 7 – 9 eftersom den åldersgruppen ”tenderar att efterfråga mer

¹⁵¹ ”Mänskliga rättigheter: Konventionen om barnets rättigheter”. s. 15.

¹⁵² Ibid. s. 15.

¹⁵³ ”Regleringsbrev för 2007”. U2006/4216, 8120/Kr 42006/9499/BIA. s. 2.

¹⁵⁴ ”Skapande skola. En satsning på mer kultur i skolan”.

kulturaktiviteter än vad skolan ofta har resurser till”.¹⁵⁵ I min undersökning har jag funnit resultat som pekar på att elever från 12 år och upp till gymnasieåldern inte tenderar att efterfråga knappt någon kultur alls och det är i den här åldergruppen som jag har funnit mest negativa svar avseende kultur. Jag har svårt att låta bli att spekulera kring aspekter som pubertet och hormoner i rörelse då jag läser och lyssnar till mina informanter i den aktuella åldersgruppen. Sommer skriver om barnets utvecklingsstadier, vilka i den moderna utvecklingspsykologin har tonats ned, till fördel för synen på barnet som medskapare av sina kompetenser. Jag måste här ändå hålla med tidigare traditionella stadieteorier om individers olika utvecklingsfaser, med det inte sagt att faserna är lagbundna och kan utge legitimitet för normalitet.¹⁵⁶

Flera av mina informanter betonar det tråkiga med att kultur genom skolan alltid ska vara nyttig och jag ser i målbeskrivningen för Skapande skola- satsningen tydliga pekpinningar om att det pedagogiska uppdraget ska berika och förstärka, kompetens ska tas tillvara samt att bidraget ska ge ett mervärde till skolans verksamhet. Aktionsgruppen för barnkultur ser i sin sammanställning av hur 1100 barn och unga uppfattar kultur och barnkultur två kriterier: det ska vara kul och man vill göra något själv för att uttrycka sig.¹⁵⁷ Barnen och ungdomarnas svar visar en annan vinkling av kulturbegreppet jämfört med den syn på kultur som framkommer i materialet om Skapande skola. Referensgruppens svar på vad kultur är liknar Storeys definition av populärkultur, en autentisk kultur som härstammar från människorna (barnen) själva.¹⁵⁸ Kulturdepartementets avsikt med satsningen sker med avstamp i antikens syn på kultur där strävan att likt en process odla själen till en högre nivå och där vikten av att vårda sitt intellekt med hjälp av kultur framhålls genom ett idealistiskt kulturbegrepp.¹⁵⁹

Jag har under mitt arbete med studien märkt att just åldersgruppen unga är svårflörtade vad det gäller kulturupplevelser och att det krävs kvalitet och välplanerade kultursatsningar för att få positiv respons. Jag har även noterat att åldersgruppen inte alltid förstår syftet med kultur. När kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth skriver i informationsfolderns förord, riktat till kommuner och skolor, att det är dags att ta ett steg till för att nå skolans mål kan det möjligen te sig obegripligt för en högstadieelev. Kan man formulera informationen om satsningen på ett annorlunda sätt gentemot de unga kan säkert elevernas entusiasm väckas. Om de unga dessutom själva kan få komma till tals och påpeka och belysa vad de vill ha och

¹⁵⁵ ”Skapande skola. En satsning på mer kultur i skolan”.

¹⁵⁶ Sommer. s. 33.

¹⁵⁷ ”Mer plats för mindre medborgare. Barnperspektivet i statliga myndigheter 2003.” s. 5.

¹⁵⁸ Storey. s. 1 ff.

¹⁵⁹ Williams. s. 3.

vad som behövs kan man säkert utvärdera och finna fler positiva omdömen än vad jag fann i mina informanternas svar. Kulturdepartementet skriver vidare angående satsningen att "[e]n utgångspunkt för satsningen är att barn och unga ska ha inflytande över de verksamheter som ingår".¹⁶⁰ I december 2007 presenterar Kulturdepartementet en mer utförlig strategi för hur satsningen kommer att se ut och jag hoppas att det då finns en tydlig plan för hur barn och unga kommer att kunna vara med vid utformningen av verksamheterna.

Samverkan mellan kulturliv och skola

I regleringsbrevet för Kulturrådets verksamhet 2007 ingick att sammanställa en analys av framgångsfaktorer och hinder för samverkan mellan kulturliv och skola inom skolans ramar, med utgångspunkt i skolan respektive kulturlivets, mål och uppdrag. Med skola menas här grundskola, förskola, särskola och gymnasiet, vilket sammantaget täcker in så gott som samtliga individer i Sverige under 18 år. I förordet till rapporten "Hinder och framgångsfaktorer vid samverkan mellan kulturliv och skola" skriver Kulturrådets generaldirektör Kristina Rennerstedt, med hänvisning till Konventionen om barnets rättigheter, artikel 31:

Vi vet genom Barnombudsmannens rapport (2006:03) att det är betydligt fler barn och unga som vill ta del av kultur än vad som nu sker. Vuxenvärlden har en viktig funktion som kulturförmedlare och skolan är den i särklass mest lämpade plattformen för att kunna svara mot barns rätt till kultur. För att barn fritt och till fullo ska kunna delta i kulturlivet krävs att skolan öppnar sig för mötet med konsten och de professionella aktörerna.¹⁶¹

Rennerstedt skriver även att man med rapporten hoppas kunna stödja arbetet med Skapande skola- satsningen.

Sammanfattningsvis kan Kulturrådet utifrån befintligt material, samt intervjuer med personer som har ett nationellt, regionalt och/eller lokalt perspektiv på samverkan mellan kulturlivet och skolan, konstatera

- *att den nationella, regionala och lokala nivån satsar stora resurser på att göra kulturen mer tillgänglig för barn och ungdom inom skolans ramar men att det saknas en struktur för att bevaka barns rätt till kultur,
- *att behovet av en samlad kvalitativ och kvantitativ analys av barn- och ungdomskulturområdet är stort,
- *att alla myndigheter på kulturområdet ska integrera ett barnperspektiv i sina verksamheter men att motsvarande mål när det gäller kulturområdet inte finns i Skolverkets eller Myndigheten för Skolutvecklings regleringsbrev,
- *att de nationella styrdokumenterna ger stöd för att använda kultur i skolan.
- *att det saknas en samlad bild av hur lärarhögskolor och de konstnärliga högskolorna arbetar med barn- och ungdomskultur.¹⁶²

¹⁶⁰ "Skapande skola. En satsning på mer kultur i skolan".

¹⁶¹ "Hinder och framgångsfaktorer för samverkan mellan kulturliv och skola." s. 4.

¹⁶² Ibid. s. 51.

Kulturrådet slår även fast den definition av barn- och ungdomskultur som använts vid analysen.

Inom begreppet barn- och ungdomskultur ryms kultur för, av och med barn och ungdom. Kulturrådet har i föreliggande rapport inte gjort någon åtskillnad eller viktning av de olika formerna av kultur. Det är rådets mening att de olika formerna berikar varandra och har därför vinnlagt sig om att finna generella framgångsfaktorer och hinder för samverkan mellan kulturliv och skola som är applicerbara oavsett om det handlar om kultur för, av eller med barn.¹⁶³

Vidare sammanställs i rapporten de framgångsfaktorer och hinder som har bidragit till lyckade, respektive mindre lyckade kultursatsningar i skolan utifrån befintligt material. Rapporten är heltäckande vad det gäller lärare, kulturkonsulenter, pedagogiska forum och myndigheter, men fokus har hamnat väldigt många led och nivåer ifrån brukarna av kultursatsningarna, barnen. Dock arbetar många av ovan nämnda yrkesgrupper handgripligen med barnen i daglig verksamhet. Jag saknar i rapporten barnens perspektiv på framgångsfaktorer och hinder och det faktum att man använder begrepp som barnkultur och ungdomskultur istället för barns kultur och ungdomars kultur visar att definitionen ”kultur för, av och med barn”¹⁶⁴ inte täcker in barns och ungas erfarenheter, uttryck och önskemål. I mina informanternas svar och formuleringar kan jag tydligt se flera framgångsfaktorer och hinder som har bidragit till att satsningar på kultur har blivit lyckade, respektive mindre lyckade. Jag vill här återknyta till Barnombudsmannens kommentar till rapporten ”Konst, hur man lever å lite annat” då hon i artikeln ”Elever inte delaktiga i skolkultur” från *Dagens Nyheter* visar på konsekvenserna av att inte anamma ett reellt barnperspektiv: ”Man riskerar att göra satsningar på barnkultur som inte möter barnens önskemål”.¹⁶⁵

Då Mouritsen skiljer på barns kultur och barnkultur menar han, som tidigare nämnts, att barns kultur är barns egna uttryck och att barnkultur är den kultur som omger barn.¹⁶⁶ I rapporten från Kulturrådet finns en avsaknad av barns kultur, däremot finns i Mouritsens mening barnkultur, en kontext där vuxnas syn på barnkultur dominerar och har företräde. Jag vill även applicera Rönnerbergs definition av barnkultur på resonemanget. Hon skriver att barnkultur är ”barns syn på sig själva i relation till vuxna och på hur vuxna ser på dem”¹⁶⁷, att barngrupper är de enda barnkulturproducenterna samt att barns kultur är del av en kultur där handlingar och yttringar är formade av barn mot bakgrund av kultur av, med och för barn.¹⁶⁸ Rönnerberg menar även att vuxna ofta vill att barn ägnar sig åt en meningsfull fritid, att de ska

¹⁶³ ”Hinder och framgångsfaktorer för samverkan mellan kulturliv och skola”. s 7.

¹⁶⁴ Ibid.

¹⁶⁵ ”Elever inte delaktiga i skolkultur”.

¹⁶⁶ Mouritsen. (1997) s. 9 f.

¹⁶⁷ Rönnerberg, s. 35.

¹⁶⁸ Ibid. s. 35 f.

göra någonting vettigt och ”inte bara fördriva tiden planlöst utan medverka i organiserade, kreativa sammanhang, som i grunden dock syftar till att ackumulera kulturellt kapital”.¹⁶⁹ Vidare skriver Rönnerberg att den planlagda fritiden nästan aldrig är styrd av barnets önsknings, utan visar upp ett normativt värdesystem för en lyckad fritid.¹⁷⁰ Vettigt och lyckad fritid är då det utbud vuxna organiserar, som i förlängningen ska ge barnet status och kapital, i Bourdieus mening. Här kommer, förutom aspekter som makt och tolkningsföreträde, aspekten avseende det komplexa kulturbegreppet in. Utifrån Barnombudsmannens och Aktionsgruppens material, samt utifrån mina egna möten med informanterna menar jag att då barn och unga funderar och talar om kultur använder de sig av en annan vinkling av begreppet än vad exempelvis myndigheter, här Statens Kulturråd, gör. Rennerstedt skriver om hur professionella aktörer kan öppna konstens värld för barn och unga och jag ser, mot bakgrund av barns och ungas formuleringar, hur ett elitistiskt kulturbegrepp krockar med ett mer sammansmält postmodernt kulturbegrepp med högt i tak där olika kulturer, estetiska upplevelser och processer ger och skapar tillfällen till någonting kul.

Även om uppdraget var att sammanställa hinder och framgångsfaktorer utifrån befintligt material saknar jag i rapporten från Kulturrådet ett perspektiv på barns situation och syn på rätt till kulturutövande. Jag återfinner enbart ett vuxenperspektiv då det skrivs om barns demokratiska rätt till lika mycket kultur där nytta med kultur fokuseras och där synen på barns möten med (professionell) kultur är att det är ett medel för att kunna nå kunskapsmålen. Jag ser med försiktig optimism fram emot Skapande skola- satsningen, där Kulturrådets identifierade framgångsfaktorer och hinder avseende vuxnas perspektiv finns som grund.

9-13 satsningen

Kulturförvaltningen i Stockolms stad gör en satsning på ett specialbibliotek för 9-13-åringar som ska ligga i Kulturhuset. Då arbetet med min uppsats pågick inleddes ett förarbete inför satsningen. Jag pratade om utformningen av satsningen med Katti Hoflin, verksamhetsledare på Rum för barn på Kulturhuset och deltagare i ledningsgruppen för det nya specialbiblioteket. Katti Hoflin menar att det är viktigt att redan i ett tidigt stadium ta reda på hur de presumtiva besökarna, barnen mellan 9 och 13 år, vill att verksamheten ska utformas. Rum för barns nuvarande verksamhet möter enligt Hoflin inte riktigt den ålderskategorins behov och önskemål och man har därför sökt pengar för att kunna bekosta en förstudie, vilken ska innehålla, förutom teoretisk grund, insamlande av barns och ungas åsikter om hur ett nytt

¹⁶⁹ Rönnerberg, s. 45.

¹⁷⁰ Ibid.

specialbibliotek bör utformas. Ylva Ågren från Centrum för barnkulturforskning vid Stockholms Universitet hjälper till med att sammanställa material från referensgrupper till förstudien.

Resultatet från min materialinsamling pekar på att just den här åldersgruppen är positiva till kultursatsningar, de vill gärna medverka och komma till tals och de vill även känna sig utvalda och satsade på. Åldersgruppen efterfrågar även information och återkoppling. Om Kulturförvaltningen lyssnar till barnens önskemål från förstudien vid utformningen av specialbiblioteket kan det verkligen bli ett lyckat resultat, genomfört med barnens perspektiv som grund.

Demokratiprojekt

Frågor som demokrati och rätt till medbestämmande återfinns i läroplanerna för förskola, grundskola, särskola och gymnasiet.¹⁷¹ Mot bakgrund av tidigare nämnt material ser jag i olika satsningar på demokrati det pågående paradigmskiftet vad det gäller barndom där barn och unga nu i större utsträckning än tidigare ses som kompetenta medskapare av sin egen diskurs. Dock finns en nivåskillnad på material om åsiktsfrihet och demokrati och mina informanternas uppfattning om möjligheter att komma till tals. Exempel på detta är när mina tre informanter i förskoleåldern uttrycker på olika sätt att de inte alltid får sina åsikter hörda. I läroplanen för förskolan Lp98 återfinns bland förskolans mål och riktlinjer:

- Förskolan skall sträva efter att varje barn
- * utvecklar sin förmåga att uttrycka sina tankar och åsikter och därmed få möjlighet att påverka sin situation,
- * utvecklar sin förmåga att ta ansvar för sina egna handlingar och för förskolans miljö,
- * utvecklar sin förmåga att förstå och att handla efter demokratiska principer genom att få delta i olika former av samarbete och beslutsfattande¹⁷²

Liknande formuleringar finns naturligtvis i övriga styrdokument vad det gäller skolans läroplaner.

På olika nivåer i landet arrangeras flera former av projekt som lyfter demokratifrågor.

Sedan fem år tillbaka ordnas årligen Ungdomens riksdag då 349 framröstade gymnasieelever intar Riksdagshuset för en dag. Enligt information från riksdagens hemsida har det under 2007 varit 40 000 gymnasieelever inblandade i projektet Ungdomens riksdag.¹⁷³

¹⁷¹ www.skolverket.se.

¹⁷² Lp98, s. 11.

¹⁷³ www.riksdagen.se.

För grundskolan ges ett pedagogiskt program, Demokrativerkstaden, där elever i årskurs 7 - 9 genom en form av interaktivt rollspel kan ta ställning till olika sakfrågor, öva sig i att samarbeta och att uttrycka åsikter inför varandra.

Riksdagens informationsenhet ger ut material om demokrati för elever i årskurs 7 - 9 och för gymnasiet och vuxengymnasiet. Bland annat finns material i tecknad serieform som exempelvis "Eva och Adam och skatten, en serie om riksdag och demokrati" med illustrationer av Måns Garthon och Johan Unenge. I seriealbumet beskrivs begrepp som skatter, budget och hur riksdagen arbetar med att komma överens om var pengarna behövs mest.¹⁷⁴ På seriealbumets baksida finns en fråga för elever att svara på. "Om du fick bestämma... Om du betalade 1000 kr i skatt, hur skulle du vilja att de användes?"¹⁷⁵ Exempel på svarsalternativen är bistånd, sjukvård, försvar, skola, kulturliv, m.m. Det skulle vara intressant att se hur och i vilken utsträckning lärare använder informationsmaterialet samt hur ett samlat nationellt resultat från elevernas svarsalternativ ser ut. Jag finner ingen specifik information från riksdagen som vänder sig till de yngsta barnen eller till 6- 12 åringarna.

Reflektion kring diskussionsdelen

Nivån på min analys har förflyttats många led från det reella barnperspektivet. Jag har här tagit mig friheten att tolka och analysera barn och ungas svar, på frågeställningar formulerade av mig, genom att kombinera min högst personliga analys med tidigare forskning och teoretiskt material, selektivt utvalt av mig, en generation från informanterna.

AVSLUTNING

Sammanfattning

Det primära syftet med min magisteruppsats i barnkultur är att undersöka hur barn och unga upplever kultursatsningar som berör dem och min övergripande frågeställning var Hur upplever och ser barn och unga på kultursatsningar som görs för dem? Övriga frågeställningar för att lyfta fram barnens perspektiv och för att nå fram till den övergripande frågeställningen är:

- * Hur ser barn och unga på offentligt finansierade kultursatsningar jämfört med egen kulturell aktivitet?
- * Hur ser barn och unga på medbestämmandefrågor?

¹⁷⁴ "Eva och Adam och skatten, en serie om riksdag och demokrati".

¹⁷⁵ Ibid.

- * Upplever barn och unga att de kan påverka kultursatsningar som görs i den utsträckning som de vill?
- * Hur skulle barn och unga vilja utforma kultursatsningar för dem om de fick bestämma?
- * Hur tänker barn och unga om artikel 12, 13 och 31 i Konventionen om barnets rättigheter?
- * Skiljer barn och unga på begrepp som kultur och fritid?
- * Påverkar det pågående paradigmskifte som barndomsbegreppet och barnkulturbegreppet genomgår barns och ungas syn på kultursatsningar som berör dem?

För att visa på den tidigare forskning och teoretiska bas som finns inom området för min studie har jag i en materialöversikt beskrivit begrepp och termer som makt och diskurs, barndom och barndomsdiskurser, kultur och barnkultur, kulturpolitiskt läge samt litteratur som behandlar metoder vid materialinsamlingar från barn och unga.

Jag har genomfört en kvantitativ och kvalitativ undersökning där jag genom en skriftlig enkät, djupintervjuer, spontana samtal och resultat från BO's webbfråga frågat och samtalat med barn och unga mellan 4 och 18 år. Materialet har samlats in, använts och problematiserats med stöd av etiska överväganden, tidigare forskning och teoretiskt material.

Gemensamt för alla fyra informantgrupper är att de uppskattar och tycker att det är positivt med kultur. Ungefär hälften är nöjda och hälften är missnöjda med det kulturutbud som når dem. En mycket stor andel vill dock gärna nås av mer kultur och då vill de vara med och påverka och bli tillfrågade och flera efterlyser uttryckligen det reella barnperspektivet istället för det välvilliga vuxna perspektivet på barns perspektiv.

Utbudet av kultur och fritid behöver enligt informanterna vara mer tillgängligt för deras situation, både vad det gäller tillgång och tidpunkt, men vad som framkommer mycket tydligt är behov och önskemål om att evenemang och kulturkonsumtion måste vara betydligt billigare.

De skiljer inte på begrepp som kultur och fritid utan vid samtal om kultur pratar de överlag i första hand om ordnade fritids- eller kulturaktiviteter efter skoltid och i andra hand kultur distribuerat genom skola eller förskola. Deras egna kulturella avtryck är för de yngre barnen och skolbarnen inte med självklarhet vad de benämner som kultur. Gymnasieungdomarna, och till viss del de unga, ser sig själva som kulturbärare och menar att deras egna avtryck är kultur. Gymnasieungdomarna har kunskap om Barnkonventionen och kan se sitt eget kulturutövande och sin konsumtion av kultur i relation till konventionens artiklar. Det finns skillnader i enkätsvaren från de östgötska informanterna respektive de från

Stockholmsområdet och det finns även skillnader i svaren från barn och unga från Stockholms innerstad respektive förorter.

Jag kan se att förändringen och utvecklingen av barnkulturbegreppet och barndomsbegreppet har påverkat gymnasisternas åsikter. Paradigmskiftet vad det gäller barndomsbegreppet har påverkat även 6- 12 åringarna och jag ser i informantgruppernas svar diskursen om Barnet som har rättigheter, Det kompetenta barnet, Barnet som en tabula rasa samt Det sårbara barnet. Jag har funnit att det måste öppnas upp nya arenor och kanaler för att barn och unga ska få möjlighet att komma till tals samt att myndigheter och barn och unga har olika syn på kulturbegreppet.

Reflektion kring vidare forskning

Jag har, vad jag vet, inte tillfrågat barn och unga med funktionshinder. Jag kan enbart beklaga detta, eftersom deras svar och funderingar kring kultursatsningar säkerligen hade färgat studiens resultat och gett den ett djupare perspektiv. Det hade även varit intressant att se hur exempelvis barn och unga som lever sina liv på sjukhus ser på kultursatsningar för dem. Återigen vill jag reflektera över hur tidskrävande och problematiskt det är att komma i kontakt med barn och unga för en student utan någon organisation eller myndighet i ryggen. En magisteruppsats har formen 10 p för att kunna skrivas under en termin. Då barns perspektiv efterfrågas har jag den uppfattningen att tidsspannet inte håller, särskilt inte som ambitionen för att nå ett relevant forskningsresultat, är att komparativt jämföra barns och ungas svar från olika sociokulturella kontexter. För att i kombination med en teoretisk bas möta barn och unga och ta till vara deras åsikter och synpunkter på ett etiskt och respektfullt sätt behövs andra tidsramar än vid informationsinsamlande från vuxna. I mitt material framstår med tydlighet ett behov av att i större utsträckning än tidigare efterfråga barnens perspektiv, istället för att som vuxen anlägga ett antagande barnperspektiv. Jag ser även en positiv förändringstrend där man tillfrågar barnen och ungdomarna mer än tidigare för att få statistiskt riktiga underlag inför prioriteringar. Jag hoppas att det på alla olika nivåer vid materialinsamlingar finns tid att få tillstånd, bemöta, informera samt återkoppla till informanterna på ett etiskt och respektfullt sätt. Genom att möta barn och unga på en tidpunkt som passar dem och på en nivå som är avsedd för dem, samt ha tid för att etablera en kontakt (eftersom barnen ofta frågar och undrar om allt mellan himmel och jord) tror jag att forskare och övriga vuxna kan komma så nära barnens perspektiv som det är möjligt.

Tack

Jag vill rikta ett stort och varmt tack till informanterna, både till dem som har svarat på min skriftliga enkät och till dem som har träffat mig i intervjusammanhanget. Jag vill även tacka de barn och unga som jag har haft möjlighet att prata kultursatsningar med mer informellt. Jag är mycket tacksam för tillstånd, tid, engagemang och medverkan från personal på olika skolor, fritidsgårdar och verksamheter. Tack även till alla föräldrar som har gett mig tillstånd till att intervjua och använda deras barns tankar och uttalanden för min studie.

Ytterligare ett mycket stort tack till min handledare Karin Helander, kurskamrater som har peppat och inspirerat mig, Katti Hoflin, verksamhetsledare på Rum för barn, Ylva Ågren från CBK, min ständiga språkgranskare Lali Börjesson, samt sist men inte minst min familj och ett speciellt tack till min dotter Saga Håkansson för uppsatsens titelcit. Tack!

”Kultursatsningar eller inte kultursatsningar - det är det som är livet stora gåta, tycker du, va?! Ja, ja, ja ... herregud!” Informanten himlar med ögonen
(Citat från en av studiens informanter)

Litteratur- och källförteckning

Tryckta källor

- ”Aktionsgrupp med uppdrag att utreda barnkulturen” av Lotta Brilioth Biörnstad och Kerstin Olander. Ur: *Barnkultur i skilda världar*, Centrum för barnkulturforskning nr 38, Stockholms Universitet 2006
- ”Barns perspektiv och barnperspektiv”. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, nr 1- 2, 2003
- ”Barns perspektiv och mänskliga rättigheter. Godhetsmaximering eller kunskapsbildning”. Av Birgitta Qvarsell. Ur: ”Barns perspektiv och barnperspektiv”. *Pedagogisk forskning i Sverige*, nr 1-2, 2003
- ”Barns rätt till kultur - för lek, studier och arbete” av Birgitta Qvarsell. ur: *Barns rätt till kultur*. Centrum för barnkulturforskning nr 37, Stockholms Universitet 2005
- ”Barn och ungas rätt till kultur”. Statens Kulturråd och Barnombudsmannen informerar BI2006:02
- ”Barn och ungdomars kultur”. *Kulturen i siffror*. Statens Kulturråd 1998:1
- Berger, Arthur Asa: *Kulturstudier*. Studentlitteratur (Lund 1999)
- Buckingham, David: *After the Death of Childhood*. (Cambridge 2000)
- Budgetpropositionen oktober 2006 del 17, ”Kultur, medier, trossamfund och fritid”
- Bourdieu, Pierre: *Kultursociologiska texter*. Symposion AB (Stockholm 1993)
- ”Børnesyn i udviklingspsykologien. Er et børneperspektiv muligt?” av Dion Sommer ur ”Barns perspektiv och barnperspektiv” *Pedagogisk forskning i Sverige*, nr 1-2, 2003
- Childhood and Children´s Culture*. Fleming Mouritsen och Jens Qvortrup. University Press of Southern Denmark (Odense 2002)
- ”Det goda exemplet. Barnomsorgen och barnkulturen i en krympande ekonomi”. Rapport från Statens Kulturråd 1996:4
- ”Det ser lite olika ut...En kartläggning av den offentligt finansierade kulturen för barn”. Bilaga till betänkandet ”Tänka framåt men göra nu”. SOU 2006:45
- ”Eva och Adam och skatten, en serie om riksdag och demokrati” Måns Garthon och Johan Unenge. Riksdagens informationsenhet, 2001
- ”Ett kulturpolitiskt forskningsfält med inriktning mot barn- och ungdomskultur, finns det?” Lebeda och Mats Trondman. Centrum för kulturforskning, Växjö Universitet (2002)
- Goodman, Mary Ellen: *Barnkulturen. Samhälle och kultur sedda med barns ögon*. Wahlström och Widstrand (Stockholm 1974)
- Helander, Karin: *Barndramatik och barndomsdiskurser*. Studentlitteratur (Lund 2003)

- ”Hinder och framgångsfaktorer för samverkan mellan kulturliv och skola”. Rapport från Kulturrådet 2007:4360
- Hällström, Catharina: ”Etiska överväganden när barn är informanter samt vid tolkning av barns utsagor”. 2006-09-26
- Hörnqvist, Magnus: *Foucaults maktanalys*. Carlsson Bokförlag (Stockholm 1996)
- James, Allison & Prout, Alan: *Constructing and Reconstructing Childhood, Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*. Routledge Falmer (New York 2003)
- James, Allison, Jenks, Chris & Prout, Alan: *Theorizing Childhood*. Polity Press (Cambridge 1998)
- Johansson, Barbro: *Barn i konsumtionssamhället*. Norstedts Akademiska Förlag. (Stockholm 2005)
- Johansson, Barbro: *Kom och ät! Jag ska bara dö först! Datorn i barns vardag*. (Göteborg 2000)
- Juncker, Beth: *Om processen. Det estetiskes betydning i børns kultur*. Tidens skrifter (Köpenhamn 2006)
- Kellett, Mary: ”Children as active researchers: a new research paradigm for the 21st century?”. ESRC National Centre for Research Methods (2005)
- ”Klara, färdiga, gå! Om de yngsta medborgarna och deras rättigheter”. Barnombudsmannens årsrapport 2007
- ”Konst, hur man lever, å lite annat’. Barn och ungas tankar och åsikter om kultur”. Barnombudsmannen rapporterar BR2006:03
- Korczak, Janusz: *Barnets rätt till respekt*. Natur och Kultur (Stockholm 2002)
- ”Kulturpolitikens inriktning” Slutbetänkande av Kulturutredningen, Statens offentliga utredningar 1995:84
- Lindgren, Anne-Li: ”Att ha fokus på barns aktivitet. Hur förskolebarndomen blev norm i välfärdsstaten” ur: *Barnets bästa. En antologi om barndomens innebörder och välfärdens organisering*. Symposium (Stockholm 2003)
- Läroplanen Lp98
- Mathiasson, Leif (red): *Janusz Korczak och barnens värld*. Studentlitteratur (Lund 2004)
- ”Mer plats för mindre medborgare. Barnperspektivet i statliga myndigheter 2003” Barnombudsmannen rapporterar BR2004:07
- ”Makt att bestämma - rätt till välfärd”. Regeringens proposition 2004/05:2
- Mouritsen, Flemming: *Legekultur. Essays om børnekultur, leg og fortælling*. Odense Universitetsforlag (Odense 1996)

- “Mänskliga rättigheter: Konventionen om barnets rättigheter”. Regeringskansliet UD info. (Stockholm 2006)
- ”Mänskliga rättigheter: Barnets rättigheter. En lättläst skrift om konventionen om barnets rättigheter”. Regeringskansliet (Stockholm 2004)
- Nationalencyklopedin*, band 2. (Höganäs 1990)
- Nationalencyklopedin*, band 11. (Höganäs 1993)
- Nilsson, Sven: *Kulturens nya vägar. Kultur, kulturpolitik och kulturutveckling i Sverige*. Polyavent (Malmö 2003)
- Pripp, Oscar (Red): *Mångfald i kulturlivet*. Mångkulturellt centrum (Stockholm 2004)
- Qvarsell, Birgitta: ”Kultur för lärande - som barns rätt” ur: *Lära om lärande*. Studentlitteratur (Lund 2000)
- ”Regleringsbrev för 2007”. Kulturdepartementet. U2006/4216, 8120/KR 42006/9499/BIA
- Rönnerberg, Margareta: ”Nya medier” - *men samma gamla barnkultur*. Filmförlaget (Uppsala 2006)
- ”Samtala med barn och unga”. Barnombudsmannen informerar BI2004:03
- Schiratzki, Johanna: *Barnrättens grunder*. Studentlitteratur (Lund 2005)
- ”Skapande skola. En satsning på mer kultur i skolan!” Informationsskrift från Regeringskansliet, Kulturdepartementet
- Sommer, Dion: *Barndomspsykologi: utveckling i en förändrad värld*. Runa Förlag (Stockholm 1997)
- Statens Kulturråd: *Barn och ungdomars kultur*. (Stockholm 1998)
- Statens Kulturråd. *Kulturrådet, Verksamhet*. (Stockholm 2005)
- Statens kulturråd: *Växa med kultur. Om kulturprojekt för barn och ungdom*. (Värnamo 1995)
- Storey, John: *Cultural Theory and Popular Culture - an Introduction*. Pearson Education Limited (Harlowe 2001)
- ”Tillgänglighet i hela landet”. Kulturrådets omvärldsanalys 2006
- ”Tänka framåt, men göra nu. Så stärker vi barnkulturen”. Statens offentliga utredningar, Betänkande av kommittén Aktionsgruppen för barnkultur. SOU 2006:45
- ”Uppdrag till Statens Kulturråd att förbereda och samordna Ungkultur 07”. Utbildnings- och kulturdepartementet. Regeringsbeslut i 3 bilagor. U2006/4307/Kr
- “Vad är barnkultur?” Ur: *Bulletin för barnkultur*. Gunnar Berefelt. Centrum för barnkulturforskning, Stockholms Universitet, 1983.
- Williams, Raymond: ”Culture and Civilisation”. Ur *Encyclopedia of Philosophy*. New York 1967

Öhman, Margareta: ””Det viktigaste är att få leka´ om tillhörighet, makt och kön som organiserande princip i fyra förskolebarns livsberättelser.” Magisteruppsats vid Centrum för barnkulturforskning, Stockholms Universitet 2006

Artiklar och föreläsningar

”Elever inte delaktiga i skolkultur” ur *Dagens Nyheter* den 3 oktober - 06

”Barnkulturen i kulturpolitik, skola-förskola och forskning”, Klingberg, Göte. ur: *Pedagogisk barnkulturforskning* 4, 1986

Gustafsson H, Lars: ”Vem äger ett barns text?” Ur: *Pedagogiska Magasinet* 4/04

Nyberg, Lena: Föreläsning vid Stockholms Universitet den 2 oktober - 06

Nyberg, Lena: ”Barns rätt till kultur kräver samhälleligt ansvar” ur Barnombudsmannens nyhetsbrev oktober 2006

”Satsning på ungdomars fritid”. Pressmeddelande den 27 juli 2006 från Utbildnings- och kulturdepartementet, Regeringskansliet

Internet

www.bo.se

http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=124194&i_word=barnkultur

http://www.barnkultur.se/templates/index.aspx?page_id=9

www.regeringen.se

www.riksdagen.se

www.skolverket.se

Informantmaterial

687 insamlade skriftliga enkäter, finns i uppsatsförfattarens ägo

21 inspelade och transkriberade samtal, finns i uppsatsförfattarens ägo

Utskrift av Barnombudsmannens webbfråga från oktober 2006, finns i uppsatsförfattarens ägo

Anteckningar från 20 spontana samtal, finns i uppsatsförfattarens ägo

Bilaga

Bilaga 1 (1), Enkät

1. Visste du om att nästa år, 2007, är barnkulturåret? Svara med ja eller nej.

2. Vad skulle du vilja att barnkulturåret innehåll och innebar för dig? Fundera gärna en stund först och använd även baksidan av pappret om du inte får plats här.

3. Vad tror du att barnkulturåret kommer att innehålla och innebära för dig? Fundera gärna en stund först och använd baksidan av pappret om du inte får plats här.

Tack för hjälpen! / Kerstin Gustafsson